

ULUSLARARASI TOPLUMDA JAPONYA VE TÜRKİYE: İŞBİRLİĞİ VE POTANSİYEL

JAPAN AND TURKEY IN THE INTERNATIONAL COMMUNITY: COOPERATION AND POTENTIAL

**Japonya ve Türkiye Arasındaki
Diplomatik İlişkilerin 90. Yıldönümü Etkinlikleri**
**Commemorating the 90th Anniversary of the Turkey-Japan
Diplomatic Relations**

**Japonya – Türkiye Ortak Sempozyumu:
“Japonya ve Türkiye – Nereden Geldik,
Nereye Gidiyoruz?”**

**Joint Symposium “Japan and Turkey: Where Did
We Come From? Where Are We Going?”**

DİPLOMATİK SEMİNER/DIPLOMATIC SEMINAR

ULUSLARARASI TOPLUMDA JAPONYA VE TÜRKİYE: İŞBİRLİĞİ VE POTANSİYEL

ORSAM Rapor No: 193

Kasım 2014

ISBN: 978-605-4615-93-3

Ankara - TÜRKİYE ORSAM © 2014

Bu raporun içeriğinin telif hakları ORSAM'a ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar ve yararlanma dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu raporda yer alan değerlendirmeler yazarına aittir; ORSAM'ın kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.

Hazırlayanlar:

Bahadır Pehlivanlır, *TOBB ETÜ*

Abdülkerim Cidal, *TOBB ETÜ*

İçindekiler

Takdim.....	5
1. GİRİŞ.....	7
2. TÜRK-JAPON İLİŞKİLERİNE GENEL BAKIŞ	
2.1. İkili İlişkilerin Kısa Tarihi.....	10
2.2. Güncel Siyasi İlişkilerin Analizi.....	13
2.3. Ekonomik İlişkiler.....	14
2.4. Eğitim ve Kültürel İlişkiler.....	17
3. AÇILIŞ KONUŞMALARI	
3.1. Yutaka Yokoi <i>Japonya Büyükelçisi</i>	19
3.2. Numan Kurtulmuş <i>Başbakan Yardımcısı</i>	21
4. DAVETLİ KONUŞMACILAR	
4.1. [B.E.] Prof. Shinichi Kitaoka <i>International University of Japan Rektörü</i>	24
4.2. Doç. Dr. Mesut Özcan <i>Diplomasi Akademisi Başkanı</i>	31
5. PANEL SUNUMLARI	
5.1. Prof. Noboru Yamaguchi <i>Japon Savunma Akademisi</i>	35
5.2. Prof. Selçuk Çolakoğlu <i>Yıldırım Beyazıt Üniversitesi</i>	38
5.3. Prof. Masanori Naito <i>Doshisha Üniversitesi</i>	40
5.4. Dr. Bahadır Pehlivan Türk <i>TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi</i>	43
5.5. Dr. Kohei Imai <i>JSPS, Araştırmacısı</i>	46
6. SİYASET ÖNERİSİ: TÜRK-JAPON İLİŞKİLERİNİ GELİŞTİRMEK (KAPALI ÇALIŞTAYIN SONUÇLARI)	
6.1. Kapalı Çalıştayın Sonuçları.....	48
6.2. Politika Önerisi: Muhtemel İşbirliği Alanları ve Yöntem.....	50

TAKDİM

Türkiye ve Japonya arasındaki diplomatik ilişkilerin 90.Yıldönümü münasebeti ile ORSAM, Japon Büyükelçiliği ve SAM işbirliğinde “Japonya ve Türkiye: Nereden geldik, nereye gidiyoruz?” başlıklı bir ortak sempozyum düzenlemiştir. 22-23 Eylül 2014 tarihinde Ankara’da gerçekleştirilen sempozyuma basın, diplomasi çevreleri, kamu kuruluşları ve araştırma kuruluşlarından katılımlar olmuştur. Konuşmacılar hem Türkiye hem Japonya’dan olup, ikili ilişkiler, küresel işbirliği, bölgesel politikalar ve iki ülke arasındaki kültürel etkileşimler üzerine bilgilendirici ve aydınlatıcı sunumlar yapmışlardır.

Bu ORSAM raporu, iki gün süresince devam eden tartışmalar ve eldeki kaynaklardan yola çıkarak, Türkiye-Japonya ilişkilerini tarihsel içerik ve de güncel dinamikler ışığında analiz etmektedir. Ümit ederiz ki, bu sempozyum iki ülkenin dış ilişkilerinde yeni bir seviyede ortaklık ve aktivizm için bir mihenk taşı olur ve bu ilişkilerin evrimini anlamaya çalışanlara katkı sağlar. Her iki ülkenin de dünyada büyük bir potansiyeli vardır ve yüzleştikleri küresel ve bölgesel sorunlara karşı ikili işbirliğinden çok yarar sağlayacakları aşikârdır. İnaniyoruz ki, bu iki demokratik ülkenin birbirleriyle ilişkilerini kuvvetlendirmelerinden dünya da çok fayda görecektir.

Doç. Dr. Şaban Kardeş

ORSAM Başkanı

Hazırlayanlar: Bahadır Pehlivan Türk, TOBB ETÜ
Abdülkerim Cidal, TOBB ETÜ

1. GİRİŞ

21.Yüzyılın ilk yılları dünya sisteminde çeşitli yapısal değişimlere tanık olduğumuz önemli bir dönemdir. Bu değişimlerin en önde gelenlerinden birisi dünyanın güç merkezinin yavaş yavaş Doğu Asya'ya kaymasıdır. Her ne kadar bu durum şimdilik kendini ekonomik yönleri ile ortaya koyuyorsa da, siyasi etkinlik kapasitesi ve güç dengesinin de Batı'dan Doğu'ya doğru kaymakta olduğunun işaretleri de gözlemlenebilmektedir. Bir diğer değişim de küresel yönetim sistemlerinin kuvvetlenmesi ve kural-bazlı bir uluslararası sistemin sakin bir hızla gelişmekte olmasıdır. Uluslararası kurumların sayısı her gün artmaktadır ve bunlar gittikçe daha etkin hale gelmektedir. Bunların arasında özellikle bölgesel kurumlar daha fazla etkinlik kazanırken, küresel kurumlar da derinleşmektedir. Her ne kadar bu gelişmeler geleksel büyük güçlerin, özellikle ABD'nin, göreceli zayıflamasına atfediliyorsa da, bunu aynı zamanda insanlığın tarihindeki yeni bir doğal aşama olarak okumak da mümkündür.

Değişim Türkiye ve Japonya'nın dış politikalarında da gözlemlenmektedir. Dünya sistemindeki değişikliklere bağlı olarak, her iki ülkenin de dış politikalarında daha aktif olma ihtiyacı duyduklarını görüyoruz. Göreceli olarak gerileyen büyük güçler ile olan ilişkiler daha karmaşık bir hal aldıkça, bölgeselcilik derinleştikçe, yeni

teknolojilerin yarattığı gerçek küreselleşme sonucu yerel problemlerin küresel yankılara yol açması ile, ve küresel problemlerin yine küresel koordineli mücadeleyi gerektirdiğini devletlerin fark etmeye başlaması ile, eskiden dünya sisteminin arka sıralarında oturan ülkeler kendilerini aktif dünya politikasının ön sahnesine itilir halde bulmaya başlamışlardır. Burada önemli olan bu ülkelerin bu öncül rolü isteyip istemedikleri veya onları daha aktif olmaya itenin dünya sistemindeki değişiklik olup olmadığı soruları değildir. Burada şüphe götürmeyen şudur ki, küresel yönetimin güçlenmesi ve hem bölgesel hem küresel kurumların gelişmesi bu ülkelerin elini kuvvetlendirmektedir.

Şüphesiz Türkiye ve Japonya bu ülkelerdendirler, ve dış politikalarında son yıllarda yaşanan aktivizm dünya çapında ilgi çekmektedir. Her iki ülke de sivil demokrasidir ve İkinci Dünya Savaşının sonundan itibaren küresel yönetim yapıları içinde yer almışlardır. Bu sempozyumun düzenleyicileri, bu iki ülkenin aralarındaki ilişkileri kuvvetlendirmesini sadece küresel değil kendi bölgelerinde de daha aktif olmaları için önemli bulmaktadırlar. Bu sempozyumun amacı ikili ilişkilerin daha da geliştirilmesine destek verecek ve cesaretlendirecek yolları aramaktır.

Bu rapor şu şekilde düzenlenmiştir. Başlangıç olarak Türk-Japon ilişkilerinin bir özeti sunulmaktadır. Bu kısım konu hakkında bilgisi kısıtlı olanların faydalanabileceği giriş düzeyindeki bilgileri sunma amacı taşımakta, ikili ilişkilerde öne çıkan bazı olaylara değinmekte, ve niçin iki ülkenin bazı zamanlar birbirine yaklaşıma ihtiyacı duyduğu konusu üzerinde durmaktadır. Sonra veriler ve tablolar kullanılarak diplomatik, ekonomik ve kültürel ilişkilerden örnekler verilmektedir. Bunlar ilişkilerin farklı yönleri hakkında genel bir fikre sahip olmak isteyenlerin kullanabileceği referanslardır.

Bu kısmı diplomatik seminerde yapılan açılış, davetli konuşma ve panel konuşmalarını içeren üç bölüm izlemektedir. Açılış konuşmaları Japonya'nın Türkiye Büyükelçisi *Yutaka Yokoi* ve T.C. Başbakan Yardımcısı *Numan Kurtulmuş* tarafından yapılmıştır. Her iki konuşma da ikili ilişkilerin önemli yönleri ve iki ülkenin de yüzleşmesi gereken bölgesel problemlerin üzerinde durmaktadır. Büyükelçi *Yutaka Yokoi* konuşmasında iki ülke arasındaki karşılıklı anlayışın daha da güçlendirilmesi gerekliliğinin altını çizmekte, ve bu seminerin birbirimizin içinde bulunduğu siyasi çevre hakkındaki karşılıklı anlayışlarımızı güçlendirmesini umut ettiğini söylemektedir. Başbakan Yardımcısı *Numan Kurtulmuş* konuşmasında Türkiye ve Japonya arasındaki benzerliklerden bahsetmekte, ve Türkiye'nin bölgesinde karşı karşıya olduğu sorunları vurguladıktan sonra, dünyayı daha barışçıl hale getirebilmek için iki ülkenin daha fazla işbirliği yapması çağrısında bulunmaktadır. Davetli konuşmacılardan Japonya Uluslararası Üniversitesi'nden *Prof. Shinichi Kitaoka* Japonya'nın dış politikası üzerine bir hızlandırılmış kurs niteliğinde olduğu söylenebilecek bir sunuş yaparak, Tokugawa döneminden başlayıp erken 21. Yüzyıla kadar gelerek Japon güvenlik ve dış politikasının kapsamlı bir resmini çizmektedir. Benzer bir şekilde ikinci davetli konuşmacı Diploması Akademisi Başkanı *Doç.Dr.Mesut Özcan* Soğuk Savaş sonrası

dönemden başlayarak bugüne, yol üzerinde Türk dış politikasının farklı yönlerine değinerek, Türkiye'nin değişen uluslararası sistem içindeki konumunun kapsamlı bir resmini sunmaktadır.

Bunları izleyen panel tartışmaları Japon Savunma Akademisinden (Emekli) *Prof. Noboru Yamaguchi*'nin ABD-Japonya ittifakı üzerine odaklanan konuşması ile başlamıştır. Bu konuşma Yıldırım Beyazıt Üniversitesi'nden *Prof. Selçuk Çolakoğlu*'nun Türkiye'nin Kuzeydoğu Asya ülkelerine olan politikasını inceleyen sunumu ile devam etmiştir. Bu sunumda *Çolakoğlu* Türkiye ve Kuzeydoğu Asya ilişkilerinin temel karakteristiklerini vurgulamaktadır. Doshisha Üniversitesi'nden *Prof. Masanori Naito* konuşmasında Türkiye'nin Orta Doğu'da bölgesel istikrar için oynadığı önemli rolü anlatmaktadır. Bunu izleyen konuşmada TOBB Üniversitesinden *Yrd.Doç.Dr.Bahadır Pehlivan-türk* bölge-inşası ve küresel yönetişimde Türk-Japon ortaklığı konusu üzerinde durmaktadır. Son panelist, Japon Bilimi Destekleme Kurumu (JSPS) araştırmacısı *Dr. Kohei Imai* konuşmasında Türkiye ve Japonya arasında diplomatik işbirliği fırsatlarından bahsetmiş ve insani diplomasi konusuna iki ülkenin gösterdiği ilgiyi vurgulamıştır.

Konuşmaların sunumundan sonra rapor Türk-Japon ilişkilerinin geliştirilmesine yönelik bir *Politika Önerisi* ile sona ermektedir. Bu kısım diplomatik seminerden sonra öğleden sonra yapılan, her iki taraftan uzmanların bir araya gelerek küresel yönetişim, iki ülkenin güvenlik çevresi, dünya sistemindeki değişim, ve ikili ilişkiler üzerine tartıştığı kapalı çalıştayda ortaya konulan fikirlerin kısa tanımı ve özetini de kapsamaktadır. Bu kısımda, yapılan çeşitli tartışmalar özetlendikten sonra, iki ülke arasındaki işbirliğini daha da öteye götürebilecek olası yolların analizi yapılmış, ve dokuz önemli konu belirlenmiştir. Bunun ardından altı farklı *Çalışma Grubunun* kurulması önerilmektedir. Bu çalışma gruplarının amacı tanımlanmış

konular üzerinde odaklanmak, ve bu konular ile baş edebilecek daha derin bir Türk-Japon ortaklığının nasıl oluşturulabileceği ve ilişkilerin nasıl güçlendirilebileceği üzerinde çalışma yapmaktır. Bu çalışma gruplarının oluşturulmasında başlıca amaç, milli sınırların ötesine geçerek Türkiye ve Japonya'yı birbirine bağlayan

bir *kanat liderleri grubu* (epistemic communities) yaratmaktır. Üyeleri hükümet, iş dünyası, akademi ve STK'lardan oluşacak bu çalışma gruplarının iki ülke arasında yeni iletişim kanalları yaratması, ve ortak bölgesel ve küresel sorunlarla baş etmede sinerji yaratması ümit edilmektedir.

2. TÜRK-JAPON İLİŞKİLERİNE GENEL BİR BAKIŞ

2.1. İkili İlişkilerin Kısa Tarihi

Japonya-Türkiye bağları uzun bir geçmişe dayanmaktadır. İki ülke arasındaki ilişkilerin iyi doğası tarihe ve karşılıklı yardımlaşmaya dayanmaktadır. Genel olarak, her ne kadar daha önce Japonya'dan Türkiye'ye bazı ziyaretler olmuşsa da, 19. yüzyılın sonunda Japonya kıyılarında batan *Ertuğrul Firkateyni*'nin yarattığı bağlar resmi ilişkilerin başlangıcı olarak kabul edilmektedir. 1890 yılında, *Ertuğrul* adlı Osmanlı Firkateyni Japonya ziyaretinden eve dönüş yolundayken batmış ve beş yüzden fazla denizci hayatını kaybetmiş, altmış dokuz denizci kurtulmuştur. Gaziler Japon vatandaşlar tarafından kurtarılmış ve Japon donanması tarafından eve kadar güvenli bir şekilde kendilerine refakat edilmiştir. *Ertuğrul* trajedisi iki ülke liderleri tarafından sürekli anılan ve önem atfedilen bir olay olup coğrafi olarak birbirinden uzak bu iki ülke arasındaki dostluğun temeli olarak kabul edilmektedir. Ertuğrul firkateyninin Japonya'ya yaptığı gezi ve ardından gelen felakete başlayan dostane ilişkiler 2010 yılında 120. yıldönümüne erişmiştir. Türkiye ve Japonya arasındaki dostluğun 120. Yılına anma amacı ile, 2010 yılı "Türkiye'de Japonya yılı" olarak belirlenmiş ve yıl boyunca tüm Türkiye'de 186 farklı etkinlik yapılmıştır. İlişkileri başlatmak için yapılan bu ilk girişimin amacı Batı üstünlüğü altındaki dünyada diğer ülkenin modernizasyon ve dünya siyasi

hakkındaki tecrübelerinden yararlanma arzusu olmuştur.

Modern Türkiye Cumhuriyeti ile diplomatik ilişkiler Birinci dünya Savaşı'ndan sonra Müşavir Shiro Hanaoka'nın Türkiye'de Japonya elçiliğini açma hazırlıklarını başlatmak için maslahatgüzar olarak atanmasıyla başlamıştır. Yukichi Obata da ilk büyükelçi olarak İstanbul'a 17 Kasım 1925'te varmıştır.¹ Diğer yandan Türkiye'nin Tokyo'da büyükelçilik açması ise 1952 yılını beklemek zorunda kalmıştır. Ancak bundan kısa bir süre sonra Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ve 1958'de Başbakan Adnan Menderes Japonya'ya ilk üst düzey ziyaretlerde bulunmuşlar, ve ilişkiler daha fazla karşılıklı ziyaretler ve imzalanan anlaşmalarla devam etmiştir. İki ülke de Soğuk Savaş boyunca Özgür Dünyaya bağlanmış, ve bunun sonucu olarak benzer politik kültürler ve normlar geliştirmişlerdir.

Japonya ve Türkiye Cumhuriyeti bir yüzyıl boyunca iyi ilişkileri sürdürmüşlerdir. İki ülke arasında yüksek rütbeli kişilerce ziyaretler, ekonomik ve kültürel değişimleri de içeren geniş kapsamlı etkileşimler olmuştur. Bu değişimler Dışişleri Bakanı Shintaro Abe'nin 1983 yılındaki ziyareti ile daha çok artmıştır. O dönemde Türkiye'nin eski Başbakanı ayrıca Japonya ilişkilerinde de tanınan biri olan Turgut Özal ilişkilerin büyümesinde çok önemli bir rol oynamıştır. İkili ilişkiler, Turgut

Özal'ın başbakanlığı döneminde İran-İrak savaşının füze savaşı aşamasında Japonya vatandaşlarının Türk Hava Yolları uçakları ile Tahran'dan kurtarılmasıyla daha da sağlamlaşmıştır. Deprem felaketlerindeki karşılıklı yardımlar da iki millet arasındaki kardeşlik algısına katkıda bulunmuştur. Mart 2011'deki büyük Japonya depreminin sonra ve aynı yıl Türkiye'nin doğusunda sırasıyla Ekim ve Kasım'da oluşan depremlerden sonra her iki ülke de birbirlerine destekte bulunmuşlardır. Bunlar iki millet arasındaki ilişkileri daha da güçlendirmiştir. 2011 Van depreminin sonraki bir artçı sarsıntıda afet yardım gönüllüsü Atsushi Miyazaki'nin hayatını kaybetmesi, Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün İmparator Akihito'ya felaketten sonraki yardımları için Japonya hükümetine ve Japon halkına teşekkürlerini ifade eden bir mektup yazmasına ilham kaynağı olmuştur.

2000'li yılların sonlarında, Mart 2009'da Velihaht Prens Naruhito ve Ocak 2010'da Dışişleri Bakanı Katsuya Okada'nın ziyaretleri gibi çok çeşitli üst düzey ziyaretler de olmuştur. Yakın zamanda Başbakan Shinzo Abe'nin aktif dış politikası Türkiye-Japonya ilişkilerinde yeni bir ivmelenme yaratmıştır. Mayıs 2013'te Başbakan Shinzo Abe'nin Türkiye'yi ziyareti vesilesiyle, "Türkiye Cumhuriyeti İle Japonya Arasında Stratejik Ortaklık Kurulmasına İlişkin Ortak Bildiri" imzalanmış ve Ekim 2013'te (Başbakan Abe aynı yıl içerisinde ikinci bir ziyaret daha yapmıştır) "Nükleer enerji, Bilim ve Teknoloji alanlarında Türk ve Japon Hükümetleri Arasında İşbirliği Ortak Bildirisi" iki başbakan tarafından imzalanmıştır. Siyasi ilişkilerin bu imzalarından sonra daha da yoğunlaşması beklenmektedir.

Diplomatik İlişkiler	Tarih
Japonya'nın Türkiye Cumhuriyetini tanınması	1924 Ağustos
Japonya'nın Türkiye'de büyükelçilik açması	1925 Mart
Türkiye'nin Japonya'da büyükelçilik açması	1925 Temmuz
Türkiye'nin Japonya ile ilişkilerini koparması	1945 Ocak
Türkiye'nin Japonya ve Almanya'ya savaş ilan etmesi	1945 Şubat
Türkiye'nin Japonya'da büyükelçiliğini tekrar açması	1952 Haziran
Japonya'nın Türkiye'de büyükelçiliğini tekrar açması	1953 Mayıs
Japonya'nın İstanbul'da konsolosluk açması (Başkonsolosluk statüsüne 1972'de çıkarıldı)	1965 Mayıs

Japonya'ya üst düzey ziyaretler (2000 yılından beri)	
2000	-Dışişleri Bakanı, İsmail Cem (Nisan) -Başbakan Yardımcısı ve Enerji ve Doğal Kaynaklar Bakanı, Mustafa Cumhur Ersümer (Haziran) -Bayındırlık Ve İskan Bakanı, Mehmet Aydın (Ağustos) -Çevre Bakanı, Fevzi AYTEKİN (Eylül)
2001	-Turizm Bakanı, Mustafa Taşar
2002	-Bayındırlık Ve İskan Bakanı, Abdülkadir Akcan (Mart) -Ulaştırma ve Haberleşme Bakanı, Oktay Vural (Nisan)
2003	-Başbakan Yardımcısı, Ertuğrul Yalçınbayır (Şubat) -Meclis Başkanı, Bülent Arınç (Haziran) -Çevre ve Kültür Bakanı, Erkan Mumcu (Ağustos) -Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı, Abdullah Gül (Aralık)

2004	-Başbakan, Recep Tayyip Erdoğan
2007	-Bayındırlık Bakanı, Faruk Nafiz Özak
2008	-Cumhurbaşkanı, Abdullah Gül
2009	-Kültür ve Turizm Bakanı, Ertuğrul Günay
2010	-Büyük Millet Meclisi Başkanı, Mehmet Ali Sahin (Ekim) -Devlet Bakanı, Zafer Çağlayan (Kasım) -Ulaştırma ve Haberleşme Bakanı, Binali Yıldırım (Aralık) -Enerji ve Doğal Kaynaklar Bakanı, Taner Yıldız (Aralık) -Başbakan Yardımcısı, Ali Babacan (Aralık)
2011	-Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanı, Nihat Ergün (Mayıs) -Ekonomi Bakanı, Zafer Çağlayan (Temmuz)
2012	-Başbakan Yardımcısı, Ali Babacan (Ekim) -Sağlık Bakanı, Recep Akdağ (Ekim)
2013	-Savunma Bakanı, İsmet Yılmaz (Mart) -Çevre ve Şehircilik Bakanı, Erdoğan Bayraktar (Mayıs)

Türkiye'ye üst düzey ziyaretler (2000 yılından beri)	
2000	-Dışişleri Bakanı, Ichita Yamamoto
2001	-Devlet Bakanı, Ryutaro Hashimoto
2002	-Dışişleri Bakanı Makiko Tanaka (Ocak) -Eğitim, Kültür, Spor, Bilim ve Teknoloji Bakanı, Atsuko Toyama Prens Tomohito of Mikasa (Ekim)
2003	-Prens Tomohito of Mikasa, Prens Tomohito of Mikasa (Nobuko), Prensler Akiko and Yohko
2004	-Prens Tomohito of Mikasa
2005	-Finans Bakanı, Sadakazu Tanigaki (Mayıs) -Prens Tomohito of Mikasa, Prens Akiko (Eylül)
2006	-Başbakan, Junichiro Koizumi
2008	-Prens Akiko
2009	-Veliyaht Prens Naruhito
2010	-Dışişleri Bakanı, Katsuya Okada (Ocak) -Prens Tomohito of Mikasa (Mayıs) -Prens Tomohito of Mikasa, Prens Akiko (Temmuz) -Temsilciler Meclisi Başkanı, Takahiro Yokomichi (Temmuz)
2012	-Dışişleri Bakanı, Koichiro Gemba (Ocak) -Dışişleri Bakanı, Koichiro Gemba (Haziran)
2013	-Başbakan, Shinzo Abe (Mayıs) -Başbakan, Shinzo Abe (Ekim)

Türkiye ve Japonya Arasında Yürürlükte Olan İkili Anlaşmalar	İmza Tarihi	Resmi Gazetede Yayımlanma Tarihi ve Numarası
Ticaret ve Tediye Anlaşmaları	08/02/1955	03/01/1956
Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması	12/02/1992	21/11/1992, 22110
Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi Anlaşması	08/03/1993	13/11/1994, 21467
Türkiye ile Japonya Arasında Ekonomik İşbirliği Mutabakat Zaptı	19/07/2012	

2.2. Güncel Siyasi İlişkilerin Analizi

Türk dış politikası karar vericilerinin söylemleri ve vizyonunda Japonya'nın hususi bir yeri vardır. Japonya, Türkiye için hem bir ilham kaynağı hem de potansiyel bir ortak olarak tanımlanır. Yine de ilişkileri somut işbirliğine oturtarak ona vücut vermek her zaman için zor olmuştur. Geçmişte ilişkileri somut işbirliğine oturtmak için yapılan çabaların yeteri kadar güçlü olmadığı iddia edilebilir. Ancak, 21. yüzyılın başları dünyanın güç yapısında yeni değişiklerin yaşandığı bir dönüşüm zamanıdır. Bu dönüşüm ile birlikte daha liberal bir dünya sistemi oluşmakta, ve uluslararası örgütler ve rejimlerde artış görülmektedir. Bu sivil demokratik ülkelerin elini güçlendirmektedir. Bu dönemler Türkiye ve Japonya'nın yenilenmiş bir aktivizm ile daha fazla çok-yönlü ve çok-boyutlu dış politikaları uygulamaya başlamaları ile aynı zamana denk gelmektedir.

Bu iki ülkenin birbirlerine karşılıklı olarak olumlu kimlikler atfetmekte olmaları onların yeni ortaklık alanları keşfetmelerine yardımcı olmuştur. Her iki ülke de aynı Batılı demokratik değerleri paylaşmaktadır ve benzer politik sistemlere sahiptirler. Ayrıca, içinde buldukları siyasi-coğrafyalarda da yapısal benzerliklerin olduğu söylenebilir; iki ülke de, politik değerleri az sayıda ülke tarafından paylaşılan bölgelerde yer almaktadırlar. Türkiye ve Japonya ayrıca kıyaslanabilir Batılılaşma ve demokratikleşme tecrübelerine sahiptirler, ve İkinci Dünya Savaşı'nın sonundan beri Batı politik kampında yer almaktadırlar.

Jenerasyonlar boyunca inşa edilmiş müşterek bir sosyal içerik üzerine kurulu bu ortaklıklar, Türk ve Japon resmi görevlileri arasında "aynı kafa yapısında olma" şeklinde tanımlayabileceğimiz bir durum yaratmıştır. Bu nokta her iki tarafta da diplomatik çevreler tarafından birçok vesile ile dile getirilmiştir. İki ülke de çok taraflı düzenlemeler içerisinde işbirliğini tercih etmektedir ve müşterek olarak karşı karşıya buldukları birçok küresel sorunla mücadele etmek için uluslararası organizasyonlarda büyük bir işbirliği yapma potansiyeli bulunmaktadır. Her iki taraftan bürokratlar dünya meselelerine karşı benzer değerler ve beklentileri paylaşmaktadırlar, ve görünüşe göre bu durum aralarındaki işbirliğini kolaylaştırmaktadır. Bunun somut örneklerini Birleşmiş Milletler'de görmekteyiz. Örneğin 2009-2010 arasında her iki ülke de Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi üyesi iken birçok Güvenlik Konseyi komisyonu başkanlığını aralarında değiştirerek üstlenmiş, birbirlerinin önerilerini desteklemiş, ve diplomatik işbirliğini sürdürmüşlerdir. Bu durum, 2012'de Afgan polis gücünün eğitimini ortak üstlenmek gibi uluslararası barışı sağlama sorumluluklarında da işbirliğine olanak sağlamıştır.²

Son birkaç yılda, Türkiye ve Japonya gitikçe gelişen bir askeri diyalog sürecine de girmişlerdir. Türkiye ve Japonya'nın stratejik çıkarları deniz güvenliğini artırma konusunda örtüşmektedir. Deniz güvenliğindeki işbirliği, korsanlara karşı operasyonlar ve deniz yollarının güvenliğini içermektedir. Bir süredir her iki ülkeden de birçok geminin korsan saldırılarına uğ-

radığı Aden Körfezi'nde ortak tatbikatlar düzenlenmektedir.

Her iki ülke de büyüyen, değişen ve kurumsallaşan dünyada diplomatik ve siyasi işbirliği yapılacak daha birçok alan olduğu konusunda hemfikirdir. Bu raporun sonunda, işbirliği ve ortaklık hakkında çeşitli potansiyel konuların bir listesi ve analizi bulunmaktadır.

2.3. Ekonomik İlişkiler

Türk-Japon ekonomik ilişkileri üç boyutta incelenebilir; ticaret, yatırım, ve dış yardım (ODA)

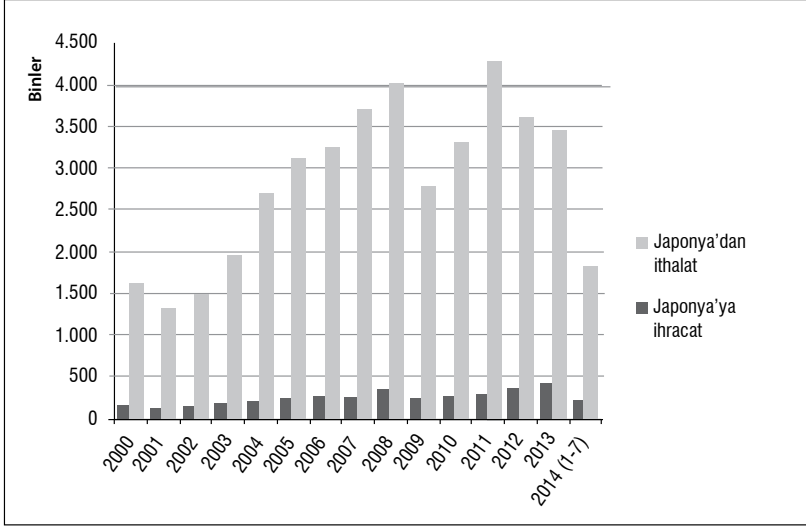
Türkiye-Japonya Ticaret İlişkileri

Karşılıklı ticaret 4 Milyar Dolar'dan daha az bir seviyededir ve Japonya Türkiye'nin Asya'daki ticaret ortakları arasında Çin, Güney Kore, ve Hindistan'dan sonra 4.sı-

radadır. Aynı zamanda ticaret dengesinde Türkiye aleyhine büyük bir açık da bulunmaktadır. Bütün bunlar ticaret ilişkilerinin acil olarak daha çok geliştirilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu amaçla Türkiye ve Japonya 2014 yılında bir Serbest Ticaret Anlaşması için görüşmeler başlatmaya karar vermişlerdir. AB Gümrük Birliği üyeliği yüzünden Türkiye üçüncü bir ülke ile bağımsız olarak bir serbest ticaret anlaşması imzalamamaktadır. Fakat eğer Avrupa Birliği de imzalarsa, Türkiye de üçüncü bir ülke ile serbest ticaret anlaşması imzalayabilir. Avrupa Birliği ve Japonya arasındaki müzakereler 2013 yılında başlamış fakat sonuçsuz kalmıştır. Ankara ve Tokyo da bu yıl bir serbest ticaret anlaşması için müzakerelere başlamış ve bunu AB ile Japonya arasındaki müzakereler ile paralel bir şekilde devam ettirmeyi planlamaktadır.³

TÜRKİYE VE JAPONYA ARASINDAKİ KARŞILIKLI TİCARET VERİLERİ (1000 DOLAR)

Yıllar	İhracat \$ / Bin	İhracat Değişim %	İthalat \$ / Bin	İthalat Değişim %	Hacim \$ / Bin	Denge \$ / Bin
2000	149.489	22,8	1.620.561	16,3	1.770.050	-1.471.072
2001	124.065	-17	1.307.372	-19,3	1.431.437	-1.183.308
2002	129.980	4,8	1.465.507	12,1	1.595.486	-1.335.527
2003	156.288	20,2	1.927.096	31,5	2.083.384	-1.770.808
2004	190.117	21,6	2.684.287	39,3	2.874.404	-2.494.170
2005	234.227	23,2	3.109.218	15,8	3.343.445	-2.874.991
2006	263.084	12,3	3.216.725	3,5	3.479.810	-2.953.641
2007	246.910	-6,1	3.703.442	15,1	3.950.352	-3.456.531
2008	330.462	33,8	4.026.764	8,7	4.357.226	-3.696.303
2009	232.847	-29,5	2.781.971	-30,9	3.014.818	-2.549.124
2010	272.219	16,9	3.297.796	18,5	3.570.015	-3.025.578
2011	296.413	8,9	4.263.730	29,3	4.560.144	-3.967.317
2012	331.762	11,9	3.601.427	-15,5	3.933.189	-3.269.666
2013	409.236	23,4	3.453.189	-4,1	3.862.425	-3.043.953
2013/ (1-7)	252.664	40,8	2.053.783	-4,7	2.306.447	-1.801.118
2014/ (1-7)	210.474	-16,7	1.813.762	-11,7	2.024.236	-1.603.288

Türkiye ve Japonya Arasında Doğrudan Yatırım

Ticaret ilişkileri düşük bir düzeyde iken, yatırım fırsatları artmaktadır. Başbakan Abe'nin Ekim ayında Türkiye'yi ikinci ziyareti sırasında, Japon lider İstanbul'da boğazın altından geçen Marmaray tünelinin açılış törenine katılmıştır. Bu iddialı projenin en büyük yabancı yatırımcısı, 4 Milyar Dolarlık planda 1 milyar Dolardan

daha fazla yatırım yapan Japon Uluslararası İşbirliği Bankasıdır (JBIC).⁴

Türkiye'de 191 adet Japonya sermayesine sahip şirket faaliyet göstermektedir. Türkiye'deki Japonya sermayeli şirketlerin faaliyet alanlarına göre dağılımı aşağıdaki tabloda verilmiştir. Japonya sermayeli şirketlerin en çok faaliyet gösterdikleri sektör, 63 adet şirket ile, Toptan ve Perakende Ticaret sektörüdür.

Sektör/ Şirket Sayısı	Toplam
TOPTAN VE PERAKENDE TİCARET	63
İMALAT SANAYİİ	37
GAYRİMENKUL, KİRALAMA VE İŞ FAALİYETLERİ	23
OTELLER VE LOKANTALAR	13
ULAŞTIRMA, HABERLEŞME VE DEPOLAMA HİZMETLERİ	13
İNŞAAT	11
DİĞER TOPLUMSAL, SOSYAL VE KİŞİSEL HİZMET FAALİYETLERİ	9
EĞİTİM HİZMETLERİ	5
MALİ ARACI KURULUŞLARIN FAALİYETLERİ	4
TARIM, AVCILIK VE ORMANCILIK	6
ELEKTRİK, GAZ VE SU	3
MADENCİLİK VE TAŞOCAKÇILIĞI	2
SAĞLIK İŞLERİ VE SOSYAL HİZMETLER	2
Toplam	191
Kaynak: Ekonomi Bakanlığı	

UNCTAD verilerine göre, Japonya 122,5 Milyar Dolar ile 2012 yılında doğrudan yatırım yapan dünyada ikinci ülkedir. 2013 yılında Japonya ikinci sıradaki yerini 135,7 Milyar Dolar ile korumuştur. Aşağı-

daki tablo Japonya'nın Türkiye'ye yaptığı doğrudan yatırım miktarını, tüm dünyaya yaptığı miktarla karşılaştırmalı bir şekilde göstermektedir.

Ödeme Yılı	Türkiye'deki Japon Yatırımları (milyon \$) 2002-2014/Temmuz	Türkiye'ye Gelen Toplam Uluslararası Dış Yatırım 2002-2014/Temmuz	Japonya'nın Dünyadaki Yatırımları (milyon \$) 2002-2013
2002	63	571	32.281
2003	58	696	28.800
2004	6	1.190	30.951
2005	32	8.535	45.781
2006	1	17.639	50.266
2007	2	19.137	73.549
2008	11	14.748	128.020
2009	3	6.266	74.699
2010	347	6.256	56.263
2011	231	16.136	107.599
2012	106	10.759	122.549
2013	493	10.243	135.749
2014	157	5.927	-
Toplam	1.510	118.103	886.507

Kaynak: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası

Bu verilere göre Japonya'nın Türkiye'ye yaptığı yatırım, tüm dünyaya yaptığı yatırımın sadece çok küçük bir kısmına denk gelmektedir. Ayrıca Türkiye'ye gelen toplam yatırımda da Japonya'nın payı düşüktür. 2008 dünya ekonomik krizi ve Arap Baharından sonra Japon firmaları Türkiye'ye daha fazla ilgi göstermeye başlamışlardır ve Japon doğrudan yatırımlarının Türkiye'de her alanda artacağı yönünde bir beklenti oluşmuştur. Türkiye Ekonomi Bakanlığı nükleer enerji, yeşil enerji, altyapı, turizm, iletişim ve ziraat sektörlerini Japon şirketlerinin ilgi gösterebileceği sektörler olarak vurgulamaktadır.

Türkiye ve Japonya nükleer güç alanında mihenk taşı olarak nitelendirilebilecek bir anlaşmaya imza atmışlardır. Türkiye'de nükleer santral inşasını öngören bir anlaşma 2013 yılında imzalanmıştır. Yap-işlet-devret modelini baz alan projenin anlaşması Başbakan Recep Tayyip Erdoğan ve Japon meslektaşısı Shinzo Abe tarafından 3 Mayıs 2013 günü imzalanmıştır. Bu, Türkiye ile Japonya arasındaki karşılıklı ilişkileri stratejik işbirliğine taşıyacak çok önemli bir adım olarak değerlendirilmektedir. Firmalar 4.800 megavatlık bir nükleer tesisi Karadeniz kıyısındaki Sinop şehrine inşa edeceklerdir. Bu tesis Akkuyu Nükleer Güç Santralinden sonra ülkenin ikinci nükleer santrali olacaktır. Projenin

büyüklüğü Japon ihracat kredisi kuruluşu olan Japonya İhracat ve Yatırım Sigortası Kurumu (NEXI) ve Fransız kredi sigorta kuruluşu Coface tarafından finanse edilecektir. Firmalar ayrıca Türkiye'nin üçüncü nükleer tesisinin nereye yapılabileceği konusunda da saha analizi yapacaklardır. Sinop santralının ilk ünitesinin 2023 yılında aktif olması planlanmaktadır ve dördüncü ünitesinin ise 2028 yılında hizmete açılması beklenmektedir.

Yine Ekonomi Bakanlığına göre üçüncü ülkelerde iş ortaklığı bir diğer muhtemel işbirliği alanıdır. Japon ve Türk firmaları Türkiye'nin büyük bir pazara sahip olduğu ve Japonya'nın Türk uzmanlığından yararlanabileceği Orta Asya, Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da özellikle *müteahhilik* sektöründe işbirliği yapımları önerilmektedir.

Japon Resmî Kalkınma Yardımı (ODA)

Türkiye, Japon ODA ve kredileri için önemli duraklardan birisi olmuştur. JBIC (Japon Uluslararası İşbirliği Bankası) Türkiye'de enerji santralleri, deprem yardımı, hastaneler, hükümet kurumları için makineler, yollar gibi bir çok projeyi desteklemiştir. 1971'den bugüne JBIC ve diğer Japon hükümet kurumları tarafından 767 milyar yen (9.95 milyar\$) toplam kredi sağlanmış, ve bunun 497 milyar yen (6.4 milyar\$) kadarı kalkınma kredisi ve 270 milyar yen (3.5 milyar\$) kadarı ihracat kredisi olarak sağlanmıştır.⁵ Türkiye 2008'de Japon ODA desteğinin önemli bir alıcısı olmuş, borç yardımında Hindistan ve Vietnam'dan sonra üçüncü, toplam ODA'da da Irak, Hindistan, Vietnam'dan sonra dördüncü (285.92 milyon\$) olmuştur. Japonya tarafından finans edilen en önemli proje Marmaray projesi olmuştur. Bu proje için JICA 111 milyar yen borç vermiştir, ki bu şimdiye kadar verilen en büyük ODA desteğidir. JICA tarafından desteklenen, Ankara İçme Suyu Projesi gibi, başka önemli projeler de bulunmaktadır. Şu anda Türkiye JICA'nın Avrupa'daki projelerinin değer bazında %67.6'sını almaktadır.⁶

Türkiye'nin Japon resmi kalkınma yardımında büyük bir oranını alması Japonya'nın Türkiye'ye verdiği stratejik öneme atfedilebilir. Japon hükümetinin 2011 ODA değerlendirme raporunda Türkiye net bir şekilde diplomatik konular, bölgesel işbirliği, kalkınma, ve bölgesel güvenlik konularında "Ortadoğu'daki potansiyel ortak" olarak tanımlanmıştır. Rapor aynı zamanda Japonya'nın ODA desteğini Türkiye'nin Ortadoğuyla olan ilişkisini, "Güney-Güney işbirliğini kuvvetlendirmek" anlayışı kapsamında kullanma arzusunda olduğunu da belirtmektedir.⁷

Bütün bunlar gösteriyor ki Türkiye'yi Ortadoğudaki stratejik ortak olarak alma fikri belki son bir kaç yıldır Japonya'da büyümekte olan bir fikirdir. Japonya bu hedefine ulaşmak için ODA'yı kullanmaktadır. Eğer Japonya Türkiye'ye Doğrudan Dış Yardımı (FDI) da desteklerse belki o zaman stratejik ortaklığı daha da derinleştirmek mümkün olabilir. Doğrudan Dış Yatırım (FDI) doğrudan ticaret ile bağlantılı olduğu ve ticarete büyük katkı yaptığı için, Türk-Japon ticari ilişkileri de bundan fayda sağlayabilir.

2.4. Eğitim ve Kültürel İlişkiler

Japonya ve Türkiye 100 yıldan fazla bir süredir dostane ilişkiler sürdürmektedirler. 2012 yılında Japonya Dışişleri Bakanlığı tarafından Türkiye'de yapılan bir ankete göre, ankete katılanların %83.2'si Türkiye ve Japonya arasındaki ilişkileri "arkadaşça" ya da "arkadaşçaya yakın" olarak cevaplamışlardır.

Mayıs 1998'de, Türk-Japon Vakfı Kültür Merkezi Ankara'da Süleyman Demirel tarafından açılmıştır, Kültür Merkezi, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı, Prens ve Prenses Tomohito Mikasa'ya ve çok çeşitli kültürel etkinliğe ev sahipliği yapmıştır. Merkez iki ülke arasında sadece kültürel tanıtımlar için değil ayrıca diğer başka alanlarda da etkileşimler için bir üs olmuştur. Japonya'da da Yunus Emre Kültür Merkezi aktif hale gelmiş ve Türk

kültürünün tanıtımını son birkaç yıldır sürdürmektedir. Burada eğitim ve öğretim aktiviteleri ve bilimsel faaliyetlerin yanı sıra kültürel ve sanatsal faaliyetler de düzenlenmektedir.

Türkiye’de Japonca eğitimi 1976 yılında Türk-Japon Kadınları Dostluk ve Kültür Derneği İstanbul şubesi tarafından ilk olarak Japonca dil kursu adı altında başlatılmıştır. Üniversite seviyesinde Japonca dersleri ise ciddi bir şekilde 1986 yılında Japon Kültürü ve Dili programının Ankara Üniversitesi Edebiyat Fakültesi bünyesinde kurulmasıyla başlamıştır. Japonca dili eğitimi yıllar boyunca sürekli olarak artmış ve Türkiye’nin birçok üniversitesinde dersler verilmeye başlanmıştır.

Eğitim ilişkilerinin önemli bir aşaması olarak, Başbakan Abe’nin ziyareti sırasında iki ülke ortak bir *bilim ve teknoloji üniversitesi* kurulması kararına varmışlardır. Sinop santralında çalışacak uzmanların yetiştirilmesi burada yapılacaktır. Ancak bu üniversite sadece nükleer mühendislik alanı değil, sosyal bilimlerin de yanı sıra, elektrik ve elektronik mühendisliği, bilişim teknolojisi, uygulamalı fizik, makine

mühendisliği, moleküler biyoloji, kimya, matematik, ve astronomi alanlarında da eğitim verecektir.

Kültür merkezleri, dil eğitimi ve üniversitelerin yanı sıra turizm de kültür ilişkilerinin önemli bir boyutudur, ve iş dünyasına yönelik bir tarafı da bulunmaktadır. Türkiye’yi ziyaret eden Japon turistlerin sayısı yıldan yıla azalıp çoğalmaktadır. Türkiye Kültür ve Turizm Bakanlığına göre 125.755 Japon turist Türkiye’yi 2006 yılında ziyaret etmiştir ve bu sayı 2010 yılında 195.404’e kadar çıkmıştır. Sonrasında bu sayılar 200.000 ile 175.000 arasında gidip gelmiştir. Ortadoğu bölgesindeki siyasi güvensizlik ortamı ve yüksek uçuş masrafları bu turistik durgunluğun sebepleri olarak gösterilmektedir. Türkiye’den Japonya’ya yönelik turizm ise yeni bir fenomendir ve turist sayısı şimdilik çok düşük bir seviyededir. Japonya’nın toplam yabancı ziyaretçi sayısı 2013 yılında ilk defa 10 milyonun üzerine çıkmıştır. Türkiye ise dünyada altıncı en popüler turistik mekân olarak yılda yaklaşık 40 milyon turist tarafından ziyaret edilmektedir. İki ülke arasındaki karşılıklı turizm potansiyeli henüz gerçekleştirilmeyi beklemektedir.

SONNOTLAR

- ¹ Nagaba, Hiroshi, Japonya ve Türkiye Diplomatik İlişkiler Süreci, s 6
- ² Bahadır Pehlivanurk, “Turkish-Japanese relations: Turning romanticism into rationality” *International Journal LXVII.1* (2012): 101-117.
- ³ Çolakoglu, Selçuk, Japonya Türkiye İlişkilerini “Altın Yılı”, *The Journal of Turkish Weekly*, 18 Ekim, 2014
- ⁴ Miller, J. Berkshire, Japan’s Strategic Push with Turkey, *the diplomat.com*, 18 Mart, 2014
- ⁵ “Türkiye-Japonya Ticari ve Ekonomik İlişkileri,” DEİK, Ankara, 2009. (USD amounts are calculated in January 2012 exchange rate).
- ⁶ “Annual Report”, JICA, Tokyo, 2010.
- ⁷ “Toruko Kokubetsu Hyouka”, *Gaimusho*, (“Ülkelere Özel Değerlendirme: Türkiye”, Japonya Dışişleri Bakanlığı), Tokyo, 18 April 2011. Rapor 1998 ve 2007 arasındaki 10-yıllık bir dönemi kapsamaktadır.

3. AÇILIŞ KONUŞMALARI

Yutaka Yokoi
Japonya Büyükelçisi

Ekselansları Sayın Başbakan Yardımcısı Numan Kurtulmuş, Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM) Başkanı Sayın Şaban Kardeş,

Değerli misafirler,

Hoş geldiniz ve Japonya ile Türkiye arasındaki diplomatik ilişkilerin 90. Yıldönümü anısına düzenlenen “Japonya ve Türkiye-Nereden Geldik, Nereye Gidiyoruz?” başlıklı Türkiye-Japonya Ortak Sempozyumuna katıldığınız için çok teşekkür ederim.

Öncelikle, Başbakan Yardımcısı Sayın Numan Kurtulmuş’a programının yoğunluğuna rağmen bu ortak sempozyumunun açılışını yapmayı kabul ettiği için teşekkürlerimi ifade etmek istiyorum. Başbakan Yardımcısı Sayın Numan Kurtulmuş sadece ekonomi değil uluslararası ilişkiler üzerine de olan derin bilgisiyle tanınmaktadır.

Bizim ilk sorumuz “Nereden Geldik” sorusudur.

Japon ve Türk halkları arasındaki bağ ile ilgili çok sayıda teori vardır. Ben yaklaşık bir yıl önce Japonya’nın Türkiye Büyükelçisi olmak için Ankara’ya geldim.

“Neden coğrafi mesafemize rağmen birbirimize yakın hissediyoruz?”

“Her iki halk tarafından da doğal bir şekilde paylaşılan bu bağlılık hissini gerçek kaynağı nedir?”

Bu sorular zihnimi meşgul etmekteydi, ve bu sebepten dolayı bunlar hakkında herkesle beraber düşünmek için bir sempozyum düzenleme fikri bende oluştu.

Bugünkü Diplomatik Seminerden sonra yarınki kültürel seminer dil benzerliği, kalbimize seslenen müziklerin ortaklığı, estetik duygular, tarih ve arkeoloji konularındaki bağlarımızın kaynaklarını inceleyecektir. Kasım ayının sonunda ise İstanbul’da bir iş dünyası semineri de düzenlenecektir.

Tabi ki ilişkilerimiz sadece 90 yıl önce başlamadı. Gelecek yıl, trajik Ertuğrul Fırkateyni kazasının 125. yıldönümü olacaktır.

Ve hatta, bundan çok daha önce, kökenimizin izini belki Orta Asya'ya kadar sürebileceğimizden dolayı, atalarımız birbirleriyle bağlı idiler.

Aramızdaki mesafeye rağmen, tarihi bağlar paylaşıyoruz, ve bunlar gittikçe kuvvetleniyor. Özellikle, Başbakan Abe ile Başbakan Erdoğan arasında bir yıl içinde üç zirve toplantısı yapılması ile sembolleşen üst düzey ziyaretler ikili ilişkilere büyük bir ivme kazandırmıştır. Ayrıca, Japon İmparatorluk ailesinden Prenses Akiko bu yılın Nisan ayında en çok sevdiği ülke olan Türkiye'yi ziyaret etmiştir.

Bir yıl önce Türkiye'ye geldiğimden beri, gittiğim birçok yerde Türk vatandaşları bana gelip "Siz Japon musunuz? Japonları çok seviyoruz!" diyorlar. Bir diplomat olarak dünyanın birçok yerinde buldum, fakat başka hiçbir ülkede Japon insanına karşı bu düzeyde bir dostluk ile karşılaşmadım. Ve Japonlar da Türk insanını çok seviyorlar!

Ancak, bunu söylediğim için üzgünüm ama, Japon ve Türk insanların paylaştığı bu bağlılık duygularına rağmen, birbirimiz hakkındaki anlayışımız kesin bilgiler bazında baktığımızda yeterli değildir.

Diplomatik çevrelerimizi ve uluslararası ilişkiler hakkındaki fikirlerimizi paylaşarak, başka bir deyişle, "kendimizi diğerinin yerine koyarak", umuyorum ki karşılıklı anlayışımızı ve dayanışmamızı daha da güçlendireceğiz.

Türkiye, çatışmaların ve siyasi karmaşıklığın uluslararası haber başlıklarını oluşturduğu bir bölge tarafından çevrili. Bu zor diplomatik ortamda, Türkiye'nin kendini yönlendirmesinin ne kadar zor olduğunu tahmin etmek zor değil. Gözlerimizi Japonya'ya çevirdiğimizde, Kuzeydoğu Asya bölgesinin de çeşitli zorluklarla yüzleşmekte olduğunu görürüz. Umud ediyorum ki bugünkü seminer bir birimizin

siyasi ortamı hakkındaki anlayışını artıracaktır.

Bugün, her iki ülkeden de önde gelen uzmanları davet ettik. Japonya'dan International University of Japan Rektörü ve Tokyo Üniversitesi Fahri Profesörü, Profesör Shinichi Kitaoka, davetli konuşmacımız olarak aramızda bulunmaktadır. Profesör Kitaoka, Japonya'nın BM eski Büyükelçisi olarak, hem akademisyen hem de üst düzey bir hükümet görevlisi olarak BM ve uluslararası politika hakkında ender bulunan bir tecrübeye sahiptir.

Türk tarafından ise, Diplomasi Akademisi Başkanı Doçent Doktor Mesut Özcan, "Değişen Uluslararası Sistemde Türkiye" başlıklı konuşmasını yapmak üzere aramızda bulunmaktadır.

Bugün, memnuniyetle, birçok öğrenci ve genç araştırmacının da burada bulunduğunu görüyorum. Aranızdan bazıları gelecekte bir Japon-Türk sempozyumuna açılış konuşmacısı veya panelist olarak katılsa ne kadar müthiş olur değil mi? Japonya ve Türkiye'nin birbirini anlaması için araştırmacılar ve uzmanlar vazgeçilmezdir. Bu sebeple, her iki ülkede ayağı yere basan, somut çalışmalar yapmaya devam eden herkese yürekten minnettarlığımı ifade etmeme ve saygılarımı sunmama izin verin.

Son olarak, ORSAM ve onun başkanı Şaban Kardaş'a, ve bu sempozyumun düzenlenmesinde bize yardımcı olan herkese teşekkürlerimi sunmak istiyorum.

Samimiyetle inanıyorum ki bu sempozyum milletlerimiz arasında farklı alanlarda daha başka diyalogların oluşmasını tetikleyecektir. Ve, sizlerle beraber, ikinci soru hakkında düşünmeye devam etmek istiyorum "Nereye Gidiyoruz?"

Bugün bize katıldığınız için tekrar teşekkür ederim.

Numan Kurtulmuş

Başbakan Yardımcısı

Saygı değer Japonya Büyükelçisi, saygı değer misafirler, Japonya'dan buraya teşrif etmiş olan değerli konuklarımız, hanımefendiler, beyefendiler, hepinize hayırlı sabahlar diliyorum.

Türk – Japon ilişkilerinin 90. yılı münasebetiyle düzenlenen bu iki günlük sempozyumun ve daha sonra İstanbul'da ticari ilişkileri ele alacak olan sempozyumun başarılı geçmesini, Türk – Japon ilişkilerine yeni ufuklar katmasını temenni ediyorum. Hepinize hayırlı sabahlar diliyorum. Kon'nichiwa (こんにちは).

Türkiye ile Japonya arasında fevkalade ciddi tarihi ilişkiler var. Hepimiz gençlik yıllarımızda seyrettiğimiz, Tokyo Meselesi gibi Dersu Uzala gibi filmlerle Japon kültürü ile ilgili zihinlerimizde oluşan ilk hatıralara sahip olduk. O filmler aşağı yukarı bizim akranımız olan Türkiye'deki birçok kimse için Japon kültürünün tanıtılması bakımından önemliydi. Bendeniz ayrıca, doktora sonrası çalışmalarımda "Japon İnsan Kaynakları Yönetimi" üzerinde çalıştım. Sonra bu çalışmayı doçentlik tezi olarak kitaplaştırdım. Bu çalışmayı Amerika Birleşik Devletleri'nde yapmıştık, ve her ne kadar Japonca bilmiyordum da bir çok Japon arkadaşımız oldu. Ve özellikle Japonların insan kaynakları yönetimi, çalışma ekonomisi üzerindeki o eski sistemini, *nenko* sistemini inceleme fırsatım oldu. Bu da ayrıca Japon kültürü üzerinde, Japonların çalışma ahlakı üzerinde önemli fikirler edinmeme, bilgi sahibi olmama vesile oldu. Japon – Türk ilişkilerinin 90. yılı münasebetiyle bu sempozyumda da ayrıca sizlerle beraber olmaktan, hem Japon arkadaşlarımızla hem de Türkiye'de Japonya – Türkiye ilişkilerine önem veren ve bu konu üzerinde çalışan çoğu genç olan

arkadaşlarımızla beraber olmaktan büyük mutluluk duyuyorum.

Türkiye ve Japonya, Asya kara kıtasının iki ucunda yer alır. Türkiye Avrupa'ya yakın, Japonya ise Uzakdoğu Asya'nın en ucunda yer alan iki ülkedir. Aradaki mesafeye rağmen Japon ve Türk kültürünün fevkalade önemli bir şekilde birbirine yaklaştığını, benzerlikler taşıdığını biliyoruz. Bu benzerlikler mesela, iki dilin gramer yapısında görülebilir. Ayrıca Japon ve Türk aile yapısında fevkalade ciddi ortaklıklar vardır. Japonlar ve Türkler hem aile değerlerine, hem toplumsal değerlere, hem de tarihine değer veren iki farklı milletlerdir. Kıtalar arasında çok uzak mesafeler de olmasına rağmen bu ortak özellikler iki milleti birbirine yakınlaştırıyor. Yine ayrıca sistem ve çalışma ahlakı bakımından Japon ve Türk toplumlarının birbirine benzediklerini biliyoruz ve bu benzerlikler de Japonya ve Türkiye'yi birbirine oldukça yakınlaştırıyor.

Sempozyumun adından da gördüğümüz gibi; nereden geliyoruz nereye gidiyoruz? Türkiye – Japonya arasında 1924'ten bu yana devam eden 90 yıllık diplomatik bir ilişki var. Bu ilişkilerimiz her alanda artarak devam ediyor. Japonya – Türkiye ilişkileri deyince arada ortak trajik olaylar üzerinden gelişmiş olan bazı hatıralar vardır. 125 yıl önce Ertuğrul Firkateyninin yaşadığı trajedi ve orada Japon halkının şehitlere ve gazilere karşı göstermiş oldukları saygı-sevgi bugün bile bizim de Japon halkına karşı yakın hissetmemizi sağlayan önemli meselelerden birisidir. Ayrıca tarihin ilginç bir tesadüf, yaklaşık bir asır sonra 1985 yılında İran – Irak Savaşı devam ederken oradaki Japonların ülkelerine taşınması sürecinde de THY ve

Türkiye'nin çok etkin bir şekilde rol aldığını biliyoruz. Bu rol alış dolayısıyla Japon halkının nezdinde de hala Türkiye'ye ilişkin fevkalade sıcak bazı duyguların olduğunu, beslendiğini biliyoruz. Yine birçok başka vesile, ve maalesef çoğu da trajik olan olaylar, Türk – Japon ilişkilerinde sıcak duygular oluşturmaktadır. Bunlardan birisi de Japonya'daki deprem felaketi ve Fukuşima krizinden sonra Türkiye'nin hem acil yardım anlamında hem kurtarma anlamında Japon halkının hemen yanında olan, belki de ilk anda yanında olan ülkelerden biri olmasıdır. Aynı şekilde Sakarya depreminden sonra ve Van depreminden sonra da Japon gönüllülerinin ve Japon Hükümeti'nin Türkiye'nin yaralarını sarmak için ne kadar hızlı bir şekilde hareket ettiğini biliyoruz. Ayrıca Van depremi sırasında insani yardım faaliyetlerinde hayatını kaybeden Japon hanımefendi, Atsushi Miyazaki, Türk halkının hafızalarında. İsmi de kendisi de Türkiye'nin insanlarının zihninde bilahare kıyamete kadar yaşayacaktır.

Fevkalade sıcak bu tarihi ilişkiler aslında Japonya ve Türkiye'nin siyasi ilişkileri bakımından da önemlidir. Türkiye ve Japonya bu kadar uzak mesafelerde olmasına rağmen stratejik ortaklık anlamında fevkalade iyi ilişkileri hem diplomasi alanında hem ekonomi alanında geliştiriyorlar. Yeterli midir bu ilişkiler? Bize göre de Japonya'ya göre de henüz yeterli değildir. Ama ilişkilerimiz her iki alanda da, gelişme trendi gösteriyor. Bu tür toplantıların Türkiye'de, Ankara'da, İstanbul'da yapılması yoluyla Türk kamuoyunun, Türk üniversite ve entelektüel çevrelerinin ciddi bir şekilde Japonya – Türkiye yakınlaşmasına odaklanması, ve bu ilişkilerin aynı şekilde Japonya'da da çeşitli sempozyumlarla, toplantılarla artırılması arzumuzdur.

Türkiye – Japonya ilişkileri son zamanlarda karşılıklı olarak şu anda Cumhurbaşkanımız olan Sayın Recep Tayyip Erdoğan zamanında, Sayın Başbakan Abe ile birlikte bir yıl gibi kısa süre içerisinde üç kere karşılıklı ziyaret yapması sonucu ivme ka-

zanmıştır. Türkiye'nin Japonya ile ekonomik ilişkileri iki somut projede ortaya çıkmıştır. Bunlardan birisi; Türkiye – Japonya ortak Bilim ve Teknoloji Üniversitesi'nin kurulma çalışması, bir diğeri de Sinop'taki nükleer güç santralının kurulma çalışmalarıdır. Bu iki önemli ve büyük proje ümit ediyoruz ki Türkiye ile Japonya arasındaki ekonomik ilişkileri daha da ciddi bir şekilde arttıracak ve ileriye götürecektir.

Türkiye dünyanın bir ucunda Japonya öteki ucundadır, ama Japonya'nın da stratejik müttefik olarak gördüğü ender ülkelerden birisi Türkiye'dir. Aynı şekilde bizim de Uzakdoğu Asya'da stratejik müttefikimiz olarak gördüğümüz ender ülkelerden birisi de Japonya'dır. Dolayısıyla bu ikili ilişki inşallah önümüzdeki dönemde artarak devam edecektir. Bu tür toplantıların bu ilişkilerin gelişmesi konusunda fevkalade önemli katkıları olacağını ifade etmek istiyorum. Ayrıca değerli kardeşlerim, değerli katılımcılar, Türkiye ile Japonya'nın bir başka ortak özelliği daha var. İnsani yardımlar konusunda her iki ülke de fevkalade hassas. Dünyanın neresinde olursa olsun bir yardım söz konusu olduğu zaman bakıyoruz ki Japonlar hemen insani yardıma koşuyorlar. Aynı şekilde Türkiye de dünyanın neresinde bir yardım faaliyeti olsa, kim Türkiye'den herhangi bir şekilde yardım eli dilesse, biz de onların yardımına koşuyor, onların dertlerini, onların sıkıntılarını hafifletmeye çalışıyoruz.

Bu vesile ile yine dünya gündemini, ve ona uzak bir yerde olmasına rağmen Japonya'nın da gündemini işgal ettiğini bildiğimiz bir konu hakkında da birkaç temel görüşümüzü paylaşmak isterim. O da IŞİD meselesidir. Biz IŞİD'in bir sebep değil sonuç olduğu kanaatindeyiz. Bölgedeki siyasi istikrarsızlık, özellikle Suriye'de son 3 yıldır devam eden istikrarsızlık ve 3 – 3 buçuk yıldır devam eden devlet terörü, ve yine Suriye'de büyük kitleyi oluşturan Sünnilerin -ister Sünni Araplar olsunlar ister Sünni Kürtler olsun- siyasal süreçlerin bütünüyle dışına itilmiş olması IŞİD'in ortaya çıkmasının sebebidir. Ayrıca geçti-

ğimiz süreçte maalesef fiilen üç bölünmüş bir Irak merkezi hükümetinin de yine Irak'taki Sünnilere karşı tarafgir uygulamaları ve tutumları sonucu Irak'taki Sünnilerin de siyasal katılım süreçlerinin dışına itilmiş olması, aslında IŞİD benzeri yapılanmaların ana rahmini oluşturmuştur. Aynen Afganistan'da Taliban'ın arkasından El-Kaide'nin çıkması gibi Suriye'deki ve Irak'taki durum da önce kitlesel olarak bir direniş hareketini oluşturmuş, arkasından onun içerisinden kontrol edilemeyecek birtakım terör unsurlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Varsayalım ki, yarın sabah bütün dünyadaki koalisyon ülkeleri karar verdiler ve IŞİD'in işini bitirmeye niyetlendiler. Varsayalım ki yarın bir gün IŞİD ortadan kaldırıldı. Suriye'deki ve Irak'taki siyasi durum düzeltilmediği sürece, IŞİD'i bugün bitirseniz, yarın başka bir örgüt ortaya çıkacaktır. Dolayısıyla biz Türkiye olarak diyoruz ki, güvenlik için bu bölgede kalıcı barışı, adaleti, istikrarı sağlamak, olmazsa olmaz bir koşuldur. Bizim hangi ülkede kimin iş başında olacağıyla ilgili bir görüşümüz yok. Bizim söylediğimiz şey şudur; Suriye'de de Irak'ta da Suriye halkı ve Irak halkı egemen olsun. Sandık ortada olsun. Şeffaf bir demokrasi olsun. Suriye'de de Irak'ta da bütün taraflar, bütün toplum kesimleri siyasal sisteme eşit bir şekilde katılsınlar, kendilerini ifade etsinler.

Bu çerçevede inşallah lügatinde çok sayıda barış kelimeleri olan iki millet olarak, Türkiye ve Japonya olarak, Dünya Barışı'na birlikte katkıda bulunacağız. Biliyoruz ki iktisadi kalkınma ne kadar yüksek olursa

olsun eğer barış yoksa, huzur yoksa, toplumlar arasında güven ve istikrar yoksa, o iktisadi gelişmenin hiçbir kıymeti yoktur. Çünkü insanları esenliğe götüren şey makineler ya da fabrikalar değildir. İnsanları barışa ve esenliğe götüren şey, siyasi istikrardır. O siyasi istikrarla birlikte toplumlarda oluşan hoşgörüdür ve insanların birbirlerine karşı hoşgörülü bir şekilde davranabilme becerilerine sahip olmalarıdır. Bu çerçevede Japonların çok güzel bir atasözü var. Onu hatırlatarak konuşmamı kapatmak isterim. Japoncada bir atasözü diyor ki "En iyi kılıç kınında duran kılıçtır." Biz bütün savaşların sona ermesini, bütün kılıçların kınında durmasını istiyoruz. Keşke dünyada kılıçlara hiç yer olmasa. Kılıç yerine kalemlerle, bilgisayarlarla, fikirlerle konuşabilsek. Ama maalesef kılıçlar var. Madem kılıçlar var, bu kılıçların kınına sokulması için gayret sarf etmek de Japon ve Türk Milleti'nin ortak özellikleri olsun.

Bu duygularla hepinize sevgi ve saygılar sunuyorum. 90. yılımızda münasebetlerimizi daha ileriye götürmek için yapılan bu çalışmaların başarılı olmasını temenni ediyorum. Türkiye 2023 hedeflerini ortaya koyuyor. 2023 tarihi yeni Türkiye'nin kuruluşunun tamamlanması olarak hedeflediğimiz bir tarihtir. Japonya da 2020'de Tokyo Olimpiyatları'na hazırlanıyor. Birbirine çok yakın iki tarih. İnşallah 2020 Japonya için yeni Japonya'nın ortaya çıktığı bir tarih olacak ve 2023'te Türkiye için yeni Türkiye'nin ortaya çıktığı bir tarih olacak. Hepinize sevgi ve saygılar sunuyorum. Hayırlı günler diliyorum. Bu toplantının başarılı olmasını temenni ediyorum.

4. DAVETLİ KONUŞMACILAR

[B.E.] Prof. Shinichi Kitaoka
International University of Japan Rektörü
Emeritus Prof., Tokyo Üniversitesi

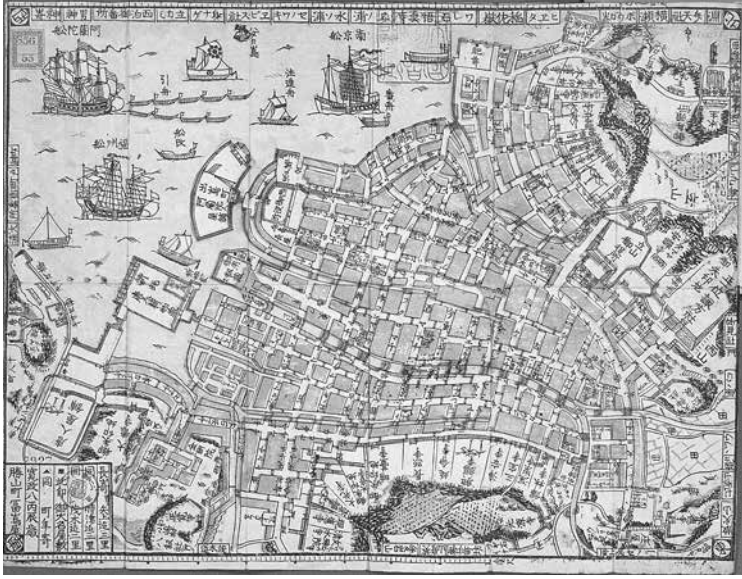
Bugün burada Japon dış politikası hakkında konuşma imkânı bulduğum için büyük mutluluk duyuyorum. Aslında bu Türkiye'ye üçüncü ama Ankara'ya ilk gelişim. Ancak Türkiye ile ilgili meselelere aşınayım çünkü sınıfta Türkiye'den bir öğrencim var ve International University of Japan'de de bir meslektaşım bulunmakta. Ama yine de Türkiye'nin durumu beklentimin çok üzerinde. Dolayısı ile son yıllarda kat ettiğiniz büyük gelişmeden dolayı takdirimi ve saygılarımı dile getirmek istiyorum. En üst düzey liderlerimizin üç defa toplanmış olmasının gösterdiği gibi ilişkilerimizde ciddi ilerlemelerin olduğu bir sırada burada olmaktan büyük mutluluk duyuyorum. Ve yine, Büyükelçi Yokoï'nin de belirttiği gibi ilişkilerimiz çok iyi olmakla birlikte bir dereceye kadar muğlak ve soyut kalmış.

Ancak şimdi bu soyut ilişkiyi gerçek ilişkiye çevirmek, ve sadece iktisadi işbirliğini değil, siyasi ilişkiler ve diğer ilişkileri de genişletmenin tam zamanıdır. Bu durumda benim buradaki görevim Başbakan Abe'nin oluşturmakta olduğu Japonya dış güvenlik politikası hakkında konuşmaktır. Umuyorum ki bu, Japonya hakkında yeni

anlayışların oluşmasına ve iki ülke arasında daha iyi ilişkilerin yaratılmasına temel olur.

Tarihçi olduğum için, 17.Yüzyıla kadar giden tarihsel arka plan ile başlamama izin verin. Bu dönem Tokugawa rejimi altındaki barış dönemidir. Osmanlı İmparatorluğu ve Tokugawa Japonya'sını karşılaştırmak ilginç olabilir. Tokugawa Japonya'sı Şogunluk tarafından yönetilmekteydi. Onun altında kabaca üç yüz feodal bey bulunmaktaydı. Ama Şogunluğun üzerinde ona otorite veren bir İmparator bulunmaktaydı. Yani ilginç olan şey otorite İmparatorda iken gerçek gücün Şogunlukta olmasıdır. Tokugawa rejimi altındaki siyasetin en ilginç yönü "kapalı kapı" politikasıdır. Yabancı ülkelerle olan ilişkiler Çin ile sadece ticaret, Kore ile ticaret ve sınırlı diplomasi, ve çok küçük bir yerde de Hollanda ile çok fazla sınırlandırılmıştı.

Bu resim Nagazaki şehrinin bir haritasıdır ve burada Hollandalıların yaşamasına izin verilen çok küçük bir bölgeyi görebilirsiniz. Bu Japonların Batıya doğru bakabilecekleri çok küçük bir penceredir. Ve yine

Japonya dış dünyaya, genel anlamıyla, kapalı kalmıştır.

Başka ilginç bir özellik Japonya'da iki yüzyıl boyunca barışın devam etmesidir. Barışın farklı etkileri olmuştur: birincisi ziraat ve ticaretin gelişmesidir. Diğeri ise kendine has Kabuki, Ukiyou, vs. gibi orta sınıf kültürünün gelişmesidir. Bunlar Shakespeare'in oyunları ile karşılaştırılabilir. Ve diğeri, en önemlisi, yüksek okur yazarlık oranıdır; erkek erişkinlerin yüzde otuz veya kırkı ve kadınların yüzde on ila yirmisinin okuyup yazabildiği tahmin edilmektedir. Dünyadaki araştırmacılar bunun modernite-öncesi bütün toplumlardaki en yüksek oran olduğu konusunda hemfikirdirler. Ama barışın bir bedeli de vardır. Askeri teknoloji aşağıya doğru gitmiştir. Japonya'nın 17.Yüzyıldaki askeri teknolojisi 19.yüzyıl ortaları ile yaklaşık aynı düzeydedir ve hatta daha kötüdür. Savaş olmadığı için askeri teknolojiyi geliştirmek gerekmemiştir. Dünyadaki askeri tarihçiler 17.Yüzyıl başındaki dünyada en güçlü milletin, en çok silahın, ve en gelişmiş teknolojinin ve taktiklerin Japonya'da olduğunu söylemektedirler. Ama 19.Yüzyılın ortasında Batılı ülkelerin çok gerisindedir. Japonya'nın önce ABD, sonra onu

izleyen diğer Batı ülkeler tarafından zorla açılmasının sebebi de budur. Bağımsızlığını koruyabilmek ve Batılı ülkelerinin baskısına karşı koyabilmek için Japonya kendisini değiştirmeye karar vermiştir.

Modernleşme çabaları 1868'den itibaren başlamıştır. Bu sınıfların kaldırılmasını da içermektedir. Japonya eskiden dört ayrı sınıfa bölünmüştü: savaşçı sınıf, çiftçiler, zanaatkarlar, ve tüccarlar. Bunların hepsi ortadan kaldırılmış ve tek bir sınıfa toplanmıştır. Bu genelde şaşırtıcı bulunur. Varsa bana söyleyin, bütün sınıfları bir sene içinde ortadan kaldırmış başka bir ülke var mı? Ve 1885'te kabine sistemi de getirilmiş, 1889'da anayasa yazılmıştır. Bu Batı-dışı dünyadaki ikinci en erken anayasadır. Birincisi Türkiye'dir. Japonya açıldığında eşit olmayan anlaşmalar imzalamak zorunda kalmıştır. Japonya'nın gümrük otoritesi kalkmıştır, ve Batılılar dokunulmazlık sayesinde Japon mahkemelerinden muafiyet gibi haklar kazanmışlardır. Dolayısı ile Japonya'da bir Batılı suç işlediği zaman onları yargılama hakkına sahip değildi. Yabancı konsolosluklar tarafından yargılanabiliyorlardı.

Lakin Japonya'nın bağımsızlığını tekrar kazanması ve otonomisini koruması çok zordu, çünkü emperyalizm döneminde

bulunuyordu. Kendini savunmak için kendisinin de emperyal bir güç olmasından başka yol yoktu. Bu sebeple 1894-95'te

Meiji İmparatorunun anayasayı neşrinin bir resmi.

Kore Yarımadasının kontrolü için Çin ile savaşması gerekti ve zaferin bir sonucu olarak Tayvan'ı elde etti. Sonra, 1904-5'te Rusya ile savaşması gerekti onun üzerinde ve çok şaşırtıcı bir zafer elde etti. Bu zaferin haberi Rusya etrafında en çok Finlandiya, Polonya, ve Türkiye gibi ülkelerde yankı buldu. Arkadaşlarımdan duyduğuma göre İstanbul gazeteleri heyecanla Japonya'nın Rusya'ya karşı zaferini haber yapmışlar. Bu zafer, bütün dünyada büyük güçlerin baskısı altındaki insanlara umut ve hayal verdi. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra eski sömürgelerde bağımsızlık mücadelesi veren halkların bir çoğu Japonya'nın bu zaferinden ilham almışlar. Rusya'ya ya karşı zaferin sonucu olarak Japonya Kore'yi işgal etmiştir. Ama söylemek zorundayım ki Japonya hata yapmıştır. Veya başka deyişle Japonya Rus-Japon savaşından sonra adil bir seçim yapamamıştır çünkü diğer ülkeler ile kıyaslandığında hala zayıftır. Japonya ABD, İngiltere, ve Fransa'dan büyük miktarda borç almıştır. Japonya'nın Hindistan bağımsızlık hareketini desteklemeyeceğine dair İngiltere'ye söz vermesinin sebebi budur. Aynı şekilde Japonya Hindistan'daki bağımsızlık hareketlerini de, Filipinler'deki bağımsızlık hareketini de desteklemeyeceğine söz vermiştir. Yani

Japonya bağımsızlık hareketlerine ilham olurken ülkelerini bağımsızlığa ulaştırma-ya çalışan bu halkların yanında yer alamamıştır. Japonya Birinci Dünya Savaşı'ndan da zaferle çıkmıştır. Japonya büyük güçlerin içinde hayatta kalma mücadelesinden sonra ona büyük ülkeler safında bir yer verilmiştir. Ama Japonya'ya eşit olarak davranılmamıştır. Gelişmiş ülkelere olan büyük borçlardan dolayı Japon ekonomisi pek iyi bir durumda değildir. Sonra, 1929 Büyük Buhranı gelmiştir. Bu sefer ABD, İngiltere, Fransa gibi büyük ülkeler gümrük duvarları uygulamaya çalışarak Japonya'nın ihracatını bloklamaya çalışmışlardır. Ve daha sonra Japon liderler, yanlış olarak Japonya'nın kaynak ve pazar bulmak için askeri güçle genişlemesi gerektiğine karar vermişlerdir. Bunun sonucu olarak Japonya çok yanlış bir savaşa girmiş ve Pasifik Savaşı'nda kaybetmiştir.

1945'te iki atom bombasının Hiroşima ve Nagazaki'ye atılması, ve Sovyet Rusya'nın Mançurya'yı işgali ile teslim olunmuştur. Daha sonra cezalandırma devam etmiştir. 1946'da Amerikalılar tarafından yazılan yeni anayasa ile Japon halkının orduya sahip olması yasaklanmıştır. Ama tam bu zamandan itibaren Soğuk Savaş kötü-

lemeye başlamış ve derinleşmiştir. Sonra, 1950'de, Kore Savaşı patlamıştır. Ben Türkiye'nin Kore Savaşına katılmasının çok önemli olduğuna inanıyorum. Kore Savaşının başlaması ile ABD fikir değiştirmiş, ve Japonya'nın zayıflatılması gereken bir düşman değil geliştirilmesi gereken bir müttefik olduğuna karar vermiştir. Değişim aşamalı olmuştur. Önce 1951'de San Francisco Barış anlaşması sonuçlanmış ve Japonya bağımsızlığına kavuşmuştur. Bundan sonra Japonya yeniden inşaya odaklanmıştır ve yavaşça barış yönünde ilerlemiş ve diğer ülkeler ile ilişkilerini geliştirmiştir. Güneydoğu ve Güney Asya ülkeleri ile 1950'lerde barış yapılmıştır. Bu ülkelere savaş tazminatı verilmiştir ama bu Japon mallarını satın alma karşılığında para transferi şeklinde yapılmıştır. Dolayısıyla ile Güneydoğu ve Güney Asya ülkelerinin Japonya ile olan bağlarını güçlendirmiştir. Japonya Asya ülkelerinin bir üyesi olarak 1955'teki Bandung Konferansına da katılmıştır. 1965'te Güney Kore ile anlaşma sonuçlandırılmıştır. O sırada Japonya Güney Kore'ye çok fazla para ödemiştir, ki genelde dünyada bu böyle olmamaktadır. Genellikle bir ülke bağımsızlığını kazandığı zaman, sömürgeci güçler tarafından konan borçlar için çok fazla ödeme yapması gerekmektedir. Ama bu durumda Japonya Kore'ye ekonomik yardımda bulunmuştur. Çin ile barış daha güç olmuştur çünkü Soğuk Savaş zamanında ABD Japonya'nın Tayvan ile ilişki kurmasını istemiştir. Bu baskı yüzünden Japonya 1952'de Çin Cumhuriyeti ile anlaşma imzalamıştır. Vietnam Savaşından sonra ve ABD Çin ile barıştıktan sonra Japonya, yavaş bir sürecin sonucunda, 1972'de Çin Halk Cumhuriyeti ile barış anlaşması imzalayabilmiştir.

Japon dış politikasının temel merkezi ABD-Japonya Güvenlik Anlaşmasıdır. Orijinal anlaşma 1952'de imzalanmıştı ama bu çok eşitsiz bir anlaşma idi. Örneğin, Japonya'nın ABD'ye üs sağlaması anlaşmada yer almaktadır. ABD bu üsleri kullanarak Japonya'yı savunma *hakkına* sahiptir. Bu bir zorunluluk değildir. Aynı zamanda, Japonya'da sivil karışıklık veya

iç savaş olursa ve Japon hükümetinden talep gelirse, o zaman ABD Japon hükümetine isyan ve karışıklıkları bastırmak için yardım edebilir. Bu çok eşitsiz bir anlaşmadır. Bu hem eski düşman devletlerin düşünce yapısını yansıtmaktadır hem de bir süper gücün yenilgiye uğratılması bir devlete bakışını yansıtmaktadır. 1960'ta bazı revizyonlar yapılmıştır ve biraz daha eşit bir hale getirilmiştir ama bugün bile eşitsizlikler sürmektedir. 1964'ten 1972'ye, bir çok uğraşı ve diplomatik pazarlıklardan sonra Okinawa Japonya'ya geri iade edilmiştir. Okinawa Japon idaresi altına alınmış ve Japonya'nın geri kalanı gibi nükleer silahlardan arınmış bölge olarak ilan edilmiştir. Aynı zamanda önceden konsültasyonu öngören bir madde de güvenlik anlaşmasının 1960'taki revizyonunda önemli bir eleman olarak eklenmiştir. Bu demektir ki ABD Japonya'daki üsleri kullanmak istediği zaman Japonya'nın da sözünü almak zorundadır. Japonya onlara ne yapıp yapamayacaklarını söyleyebilir. Başka bir deyişle aksiyondan önce konsültasyon yapma zorunluluğu gelmiştir. Ama yine de Japonya'da bir çok üs vardır ve bu hala çok eşitsiz bir anlaşmadır.

Bir diğer önemli konu da ODA (Resmi Kalkınma Yardımı) politikasıdır. Japonya resmi kalkınma yardımına 1950'lerde henüz OECD ülkesi değilken başlamıştır. Genelde ODA OECD ülkelerinin aktiviteleri arasına girer. Ama Japonya üye olmadan çok önce başlamıştır. Japonya OECD'ye alındıktan sonra önce Güneydoğu Asya ve Güney Asya'ya, sonra diğer bölgelere de genişleyerek 1970'ten sonra Orta Doğu'ya (Mısır'a) yardım sağlamaya başlamıştır. Ve aynı zamanda Çin'e de yüklü yardımlara başlamıştır. Bu bir çeşit savaş tazminatıdır ve Çin ile dostluğun gelişmesi beklentisi ile yapılmıştır. Japon ODA'sının özelliği kredi şeklinde olmasıdır. Japonya kredisinin çoğunluğu altyapı içindir. Örneğini Japonya'nın Güneydoğu Asya'ya verdiği kredi köprü, yol ve liman yapımı için kullanılmıştır. Bunlar Japon şirketlerinin yatırım yapması için önemlidir. Böylece oralarda iş kurma imkânını

elde etmiş, Malezya, Tayland, ve Endonezya gibi ülkelerden ihracat yapmaya başlamışlardır. Bu, sonunda Güneydoğu Asya'yı daha zengin bir hale getirmiştir.

1950'lerde Güneydoğu Asya'daki yaşam standardı kabaca Afrika kadardı. Ama şimdi, siz de görüyorsunuz ki, Güneydoğu Asya çok daha zengindir. Ekonomik gelişmeye bağlı olarak, demokrasi de gelişmektedir. Örneğin yakın zamanda Endonezya'da yine pürüzsüz bir hükümet değişimi yaşanmıştır. Pürüzsüz seçimler, gücün transferi demokratikleşme süreci için önemlidir. Bölgede demokratikleşme devam etmektedir. Japonya'nın ODA'sı sayesinde, ve endüstri ve yatırımın bu ülkelerde artması sayesinde, insanlar daha varlıklı olmuşlar, ve bu da demokrasinin temelini oluşturmuştur. Çok güzel bir verimli döngü Güneydoğu Asya'da devam etmektedir.

Şimdiye kadar bir başarı öyküsü anlattık, 1945'ten Soğuk Savaşın sonu 1989'a kadar. Ama tam bu noktada Japonya'nın yeni rol arayışı başlamıştır. Saddam Hüseyin'in Kuveyt'i işgal ettiği Körfez Savaşı ile bir şok gelmiştir. Japonya'nın refahı Orta Doğu bölgesinin stabilitesine çok fazla dayanmaktadır. Ama Japonya para sağlamak dışında bu krizde bir şey yapamamıştır. Japonya Kuveyt'in kurtarılması çabasına çok fazla para; 13 milyar dolar vermiştir. Ama Japonya bölgeye asker göndermemiştir. Kuveyt Hükümeti Amerikan gazetelerinde Kuveyt'e yardım eden ülkelere teşekkür ettiğine dair reklamlar yayınladığında Japonya'nın adına yer vermemiştir. Bu Japonya'da şok etkisi yaratmıştı. Japonya para sağlamanın dışında da bir şeyler yapması gerektiğini anlamış ve rol arayışına başlamıştır. Japonya'nın 1992 yılında barış gücü operasyonlarına katılmasının sebebi budur. Afet yardımlarına da başlamıştır. Japon Öz Savunma Güçleri (ÖSG) de afet yardımı konusunda büyük uzmanlığa sahiptir. Ama sınırları dışına, Filipinler veya Endonezya gibi afetlere açık ülkelere gitmeleri bile mümkün olmamıştır

Ama bu 1992 ile mümkün hale gelmiştir. Bunlar kolay kararlar olmamıştır. Muhalefet partileri bu karara çok fazla karşı çıkmıştır. Hükümet önce muhalefete üstün çıkmış, sonra gerekli kanunları çıkarmıştır. İlk katılım UNTAC (BM Kamboçya Geçici Otoritesi) olmuştur. Sonra Japonya 1999'da Türkiye'de afet yardımına katılmıştır. ÖSG'nin yurt dışına gönderilemesinin sebebi, biraz sonra daha detaylı açıklayacağım üzere, askeri gücü yasaklayan, anayasanın 9.maddesidir. Bu maddeye rağmen Japonya bir çeşit askeri güç oluşturmuştur, ama Japonya'nın sınırlarının ötesine, mesela Ortadoğu'ya veya afet yardım faaliyetlerine gönderilmesine izin verilmemiştir. Ama bu durum 1992 ile birlikte değişmiş ve barış gücüne ve afet yardım aktivitelerine katılım mümkün hale gelmiştir.

Bu dönemde Japonya'da ilginç bir tartışma olmuştur; acaba ABD-Japonya Güvenlik Anlaşması hala gerekli midir? Bunun cevabı evettir. Çünkü Kuzey Kore'den tehdit vardır. Kuzey Kore Sovyet Rusya'nın yıkılmasıyla izole kalmış, ve nükleer silah ve füze sistemleri geliştirme çalışmalarını hızlandırmıştır. Dolayısı ile, nükleer ve füze tehditlerine karşı ABD ve Japonya ilişkilerini daha fazla geliştirmeye karar vermişlerdir. Biz buna 1995'te "ABD-Japonya Güvenlik Anlaşmasının yeniden tanımlanması" diyoruz. BM çerçevesi altında, Japonya ABD ve diğerleri için Hint Okyanusunda yakıt sağlama gibi aktivitelere katılmış, 2004'te Irak'a, savaşmak için değil yeniden inşa için, ÖSG'yi göndermiştir. Yine Japonya, Somali kıyılarında anti-korsanlık faaliyetlerine katılmaktadır.

ODA ile ilgili olarak Soğuk Savaştan sonra bir değişiklik daha söz konusudur. Öncelikle Japonya 1990'larda bir numaralı vericidir, ve kapsamı Afrika ülkelerini de içine alacak şekilde genişletilmiştir. 1998'deki İnsan Güvenliği kavramı kapsamında en fazla ihtiyaç duyan, en fakir kişilere para sağlamaktadır. Lakin, 1990lar başlarında başlayan ekonomik durgunluktan dolayı

Türkiye’de afet yardımı

Japonya’nın toplam ODA bütçesi daralmaktadır. Bu zor bir durumdur.

Şimdi, Başbakan Abe ne yapmaktadır? Başbakan Abe Japonya’nın güvenlik politikasını değiştirmeye çalışmaktadır. İlk önce savunma ve dış politikalarını daha fazla entegre etmek için Milli Güvenlik Konseyini oluşturmuştur. Aynı zamanda 2013’te müttefikler ile işbirliğini derinleştirmek için özel Sır Koruma Kanunu çıkarmıştır. Eğer sırların sızdırılması olursa, müttefikler ile etkili işbirlikleri kuramayız. Sonra yine 2013 Aralık ayında, benim de başkanlık ettiğim, Milli Güvenlik Konseyi tavsiyesini baz alan bir Milli Güvenlik Stratejisi uygulanmaya başlanmıştır. Burada barışa daha proaktif bir katılımı içeren bir kavramı benimsenmiştir. Hatırlayacağınız gibi, Japonya’nın çabaları 1990’lara kadar ülke sınırları ile sınırlıydı. Uluslararası işbirliğine katılım için sınırların ötesinde daha fazla şey yapmamız lazım. Ana kavram budur. 2014 Nisanında savunma ekipmanının ihracatına izin veren yeni bir prensip uygulanmaya başlanmıştır. Şimdiye kadar Japonya silah ihracatını ciddi bir miktarda yapamamıştır. Ama tehdit altında ülkeler bulunmaktadır. O zaman neden bu ülkelere onları tehdit eden büyük güçlere karşı kendilerini savunmaları için silah ihracatı yapmayalım? Aynı zamanda neden demokrasiyi seven ülkeler ile ortak silah üretimi yapmayalım? Bu sebeplerle Japonya’nın silah politikası değişmiştir, ve bunun büyük bir etkisi olabilir. Örneğin, Japonya Çin’in donanma gücünün genişlemesi ile tehdit altında olan Filipinler’e ve

Vietnam’a, veya Endonezya’ya bazı gemileri ihraç edebilir.

Şimdi, zor noktalardan biri; 9.Maddenin ikinci paragrafı. 9.Maddenin birinci paragrafında sorun yok. Bu paragraf uluslararası sorunların barışçıl çözümünü öngörmektedir. Ama ikinci paragraf Japonya’nın kara, hava, ve deniz gücüne, veya herhangi bir savaş potansiyeline sahip olamayacağı üzerinedir. Ordu olmadan bir ülke kendisini nasıl savunabilir? Bütün egemen devletlerin bir ordu, kendilerini savunabilecekleri minimum bir güce sahip olmaları doğal bir hak değil midir? 1954 yılında 9.Maddenin yeni bir yorumlanması yapılmıştır ama ÖSG hala Japonya’nın sınırları ile kısıtlanmıştır. Soğuk Savaşın en ciddi zamanlarında bile Japonya ABD ile birlikte, ve Çin de bu dönemlerde Sovyet Rusya’ya karşı bizimledir. Dolayısı ile bu Japon ana adalarını savunmaya yetmiştir. Japonya sınırları içinde ABD, Japonya, Çin, ve Batı bloğuna yeterli destek olmuştur. Ama şimdi zaman değişmiştir ve Japonya barışın korunmasına daha fazla destek sağlamak zorundadır. Dolayısı ile biz anayasayı tekrar yorumladık ki kolektif güvenlik hakkı ve kendini savunma bugünün anayasasında mümkün olabilsin. Bildiğiniz gibi Japonya’da anayasayı değiştirmek çok çok zor, dolayısı ile maddelerin daha esnek bir yorumlaması -çok fazla değilse eğer, yoksa Anayasa Mahkemesi reddedebilir- daha iyi bir çözümdür. Dolayısı ile Japonya’nın anayasasının 9.Maddesine daha fazla esneklik tanımayla imkânı vardır.

Bunun arkasında Çin'in askeri gücü yatmaktadır. Çin askeri bütçesi on yılda dört katlık bir hızla artmıştır. Bu muazzam bir hızdır. Bunun yanı sıra Japonya ve Çin arasında Senkaku adaları meselesi bulunmaktadır. Daha önce kayalıktan ibaret Senkaku adalarına kimsenin ilgisi yoktu. 18 yüzyıl boyunca kimse ilgi göstermedi. Ama Japonya 1895'te bu adaları sınırlarına kattı. Bu tarihten itibaren bazı Japonlar bu adalarda yaşadılar ve hiçbir Çinli Senkaku adalarında yaşamadı. Aynı zamanda 1971 yılına kadar hak da iddia etmedi, ama daha sonra hak iddia etmeye başladılar. Japon Sahil güvenliği Çin gemilerinin topraklarına girmesine engel olmaya çalışmaktadır. Çinliler Japon kara sularına girme faaliyetlerini dramatik bir şekilde artırmış durumdadır. Çinin sert tavrı Güney Çin denizi meselesinde daha net görülmektedir. Güney Çin Denizinde Çin ve Filipinler arasında, Çin ve Vietnam arasında, Çin ve Endonezya arasında bir çok anlaşmazlık bulunmaktadır. Şimdi, artık büyük güç oldukları için, Çinliler Güney Çin Denizinin açık suların çoğunluğunu kapsayan yüzde 90'lık bölümünü talep etmektedirler.

Çin'in gelişmesi harika bir şeydir. Ekonomik gelişmeyi memnuniyetle karşılıyoruz çünkü bu iyi müşteri demektir. Aynı zamanda askeri gelişmesi de kaçınılmazdır, bunu durduramayız. Ama biz onların genişleme biçimi üzerine endişe duyuyoruz. Uluslararası hukuku ihlal ederek, onun ötesine geçerek, güçlerine dayanarak genişliyorlar. Japonya anlaşmazlıkların barışçıl yollarla çözümüne kendisini adanmıştır. Bu amaçla Başbakan Abe her şeyden önce ABD-Japonya Güvenlik Anlaşmasını kuvvetlendirmeye çalışmaktadır. Aynı zamanda Avusturalya, Hindistan, Güneydoğu Asya, Afrika ve Avrupa ile bağlarını genişletmeye ve derinleştirmeye çalışmaktadır. Türkiye de tabii ki önemli ortakların arasında yer almaktadır. Bu Çin'i çevre-

leme değildir. Bu Çin'i hukuka uyan bir ülke, uluslararası toplumun iyi bir üyesi yapmaya heveslendirmek içindir. Bizim için önemli olan, 20.Yüzyılda iki büyük savaştan sonra, insanların hiçbir zaman anlaşmazlıkların askeri güç yolu ile çözülmemesi gerektiği konusunda anlaşmaya varmalarıdır. Uluslararası sorunlar uluslararası adalet divanı, görüşmeler, veya hakemlik yolu ile çözülmeli, güç kullanılarak çözülmemelidir. Bu noktaya Japonya korunmuş savaş tecrübesinin sonucunda varmıştır ve uluslararası hukuka bağlılığını çok ciddiye almaktadır.

Şimdi geleceğe doğru bakmaktayız. Bir iktisat tarihçisi, Angus Maddison, 1826'da demiş ki, dünyadaki en büyük ekonomik güç Çin'dir. Çin'i Hindistan izlemektedir. Ama bu tarih Batılı güçlerin dünyaya domine etmeye başladıkları tarihtir. Batılı güçler gelişmiş, sonra dünyaya 19.Yüzyılın ortalarından itibaren domine etmeye başlamışlardır. Ama bu dönem sona ermektedir. Gelecek bu şekilde olmayacaktır. Batılı olmayan ülkelerin yükselişine tanık olacağımızdan hiçbir kuşku yok. Ama bu 19.yüzyılın tekrarı olmamalıdır. 1826'ya geri dönmüyoruz. İnsan hakları, hukukun üstünlüğü, demokrasi gibi modern değerler 21.Yüzyıldaki uluslararası sistemin temeli olarak içselleştirilmelidirler. Japonya kendisini buna adanmıştır. Japonya, geri kalmış dünyadan çıkarak en varlıklı ülkelerin arasına katılmış, gelişmiş ülkeler tarafından defalarca ayrımcılığa uğramış, ama aynı zamanda takdir de edilmiş olmasından dolayı gelişmiş bir ülke olarak farklı yönlerde anısı ve tecrübesi vardır. Dolayısı ile Japonya, bir çok uygarlığın insan hakları, hukukun üstünlüğü, demokrasi gibi değerlerle beraber var olabileceği böyle bir ortak yaşamın kolaylaştırıcısı ve lideri olabilir. 21.Yüzyıldaki hedefimiz budur. Umarım bu hedefi Türk dostlarımızla da paylaşabiliriz.

Doç. Dr. Mesut Özcan

Diplomasi Akademisi Başkanı

Sayın Büyükelçi, saygı değer katılımcılar, Türk – Japon diplomatik ilişkilerinin 90. yılı münasebetiyle düzenlenen bu sempozyuma katıldığınız için çok teşekkür ediyoruz.

Ben sayın Prof.Kitaoka'dan sonra daha kısa bir konuşma yapacağım. Kendisi tarihçi olması hasebiyle arka planı oldukça güçlü ve derin bir sunum yaptılar. Ben ise Türk dış politikası ile ilgili olarak daha dar bir zaman dilimini ele alan 90 sonrasını, özellikle de Soğuk Savaş sonrası dönemde Türk dış politikasındaki gelişmeleri ele alan kısa bir çerçeve sunmaya çalışacağım.

Sayın profesör konuşmasında dile getirdiği üzere Japon – Rus Savaşı'nı örnek vererek Rusya'dan gelen tehdidin Japonya için oluşturduğu anlama ilgili bazı yorumlarda bulunmuştu. 20. yüzyılın başındaki Türk – Rus ilişkilerine baktığımız zaman aslında benzer endişelerin Türkiye için de söz konusu olduğunu görüyoruz. Soğuk Savaş döneminde de özellikle 1945 sonrasında bu faktörün Türk dış politikasını ciddi bir biçimde etkilediğini görüyoruz. Soğuk Savaş sonrasındaki dönemde ise Türkiye'nin güvenlik endişesinin ve bir güvenlik arayışının hala devam ettiğimiştir. Aslında Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle beraber 90'lı yıllar boyunca dünya üzerinde güvenlik açısından bir rahatlama söz konusudur. Fakat ne yazık ki bu Türkiye için çok fazla söz konusu olamamıştır. Bunun çeşitli sebepleri bulunmaktadır. Bunlardan başta geleni de, Türkiye'nin yakın çevresinde ortaya çıkan istikrarsızlıklardır. Özellikle Balkanlar, Ortadoğu ve Kafkasya'da 90'lı yılların hemen başında ortaya çıkan bölgesel istikrarsızlıklar, Soğuk Savaş sona ermiş olmasına rağmen Türk Dış Politikasında güvenlik endişelerinin özellikle 90'lı yıllar boyunca

devam etmesine sebep olmuştur. Hepimizin hatırlayacağı üzere, Irak'ın Kuveyt'i işgali ve sonrasında yaşananlar, Balkanlarda Yugoslavya'nın dağılması sırasında ve sonrasında yaşananlar, Kafkasya'da ise hem Azerbaycan – Ermenistan arasındaki çatışmalar hem de Türkiye'nin sınır konusu Gürcistan'ın yaşadığı sıkıntılar dikkate alındığında Soğuk Savaş sona ermiş olmasına rağmen 90'lı yıllar boyunca Türk dış politikasında güvenlik endişelerinin etkili olmaya devam ettiği görülür. Bu güvenlik endişeleri Türkiye'nin ekonomiyi belirli ölçülerde geri plana itmesine sebep olmuştur. Bu dönemde Türkiye'nin dış politika çevresindeki güvenlik sorunlarına çözüm bulmak için mümkün olduğu ölçüde uluslararası örgütlerin rolünü geliştirmek ve kullanmak şeklinde bir politika izlediğini görüyoruz.

Körfez Savaşı sırasında Birleşmiş Milletler'in müdahalesine destek vermek, Balkanlardaki sıkıntıların çözümünde (gerek Bosna'da gerek sonrasında Kosova'da), BM ve NATO gibi uluslararası örgütlerin çözümlerine destek vermek çabalarını görüyoruz. Benzer şekilde Kafkaslarda AGİT bağlamında, daha sonrasında çatışma çözümü bağlamında, yani gerekse ikili yollara başvurduğunu gerekse uluslararası örgütleri devreye sokmaya çalıştığını görüyoruz. Aynı dönemde, Japonya örneğine benzer şekilde, çeşitli yerlerde ortaya çıkan barış koruma misyonlarına Türkiye'nin de artan bir biçimde katkı yaptığını, Balkanlardaki barış koruma misyonlarına, Filistin'deki barış koruma misyonlarına veya sonrasında Afrika'nın başka yerlerinde ortaya çıkan barış koruma misyonlarına Japonya gibi Türkiye'nin de katkı yaptığını görüyoruz. Türkiye açısından 90'lı yıllar boyunca PKK'nın

oluşturduğu güvenlik tehditlerinin de hem dış politikaya hem de iç politikaya çeşitli etkileri olduğunu görüyoruz. Bu manada 90lı yıllara güvenlik endişeleri damga vurmuştur. 1999 sonrasında bir değişim yaşadığını görüyoruz. 1999 yılındaki iki önemli gelişme Türkiye'nin 2000li yıllardan itibaren bugüne kadar izlediği politikayı etkileyecektir. Birincisi Öcalan'ın yakalanması sonrasında güvenlik endişelerinin nispeten azalması ve daha farklı araçların dış politikada kullanılabilir hale gelmesidir. Bir diğeri de Türkiye'nin AB'ye aday ilan edilmesi sonrasında AB gündeminin iç ve dış politikada daha önemli bir unsur haline gelmesidir. 1999 sonrasında güvenlik endişelerinin nispeten azalmasıyla beraber dış politikada biraz daha fazla ekonominin ve diplomasinin ağırlık kazanmaya başladığını görüyoruz. 2000li yıllarda yine Türk dış politikasında dikkat çeken bir başka gelişme de bölgeselleşmedir. Yani Türkiye için yakın çevresiyle daha fazla temas içerisine girme imkânı belirli ölçülerde doğmuştur. İç politikada da AB gündemi ile buna uyumlu adımlar atılmasının da zemini oluşturulmuştur.

Peki, 2000li yıllarda kabaca Türk dış politikasında bölgeselleşme diyebileceğimiz alanda ne tür gelişmeler olmuştur? Bunlara kısaca bakacak olursak; birincisi güvenlik endişelerinin nispeten azalmasıyla ilişkili olarak daha fazla yakın çevre ile bir siyasi etkileşimin önünün açıldığını görüyoruz. Burada ne tür bir siyasi etkileşim söz konusudur? Yakın dönemlerde Türkiye üst düzey stratejik işbirliği mekanizmaları kurarak yakın çevresiyle daha fazla etkileşim içerisine girmektedir. Bunun herhangi bir bölgeye matuf olarak yapılmadığını görüyoruz. Ortadoğu'da örnekleri olduğu gibi, Balkanlarda, SSCB coğrafyasında da örnekleri vardır. Buradaki amaç, 90lı yıllarda PKK'nın yakınımızdaki komşu bazı ülkeler tarafından da desteklenmesi dikkate alındığında, mümkün olduğu ölçüde siyasi diyalog mekanizmasıyla bu desteğin önünün kesilmesidir. Bu manada Türkiye'nin güneyde Suriye, Irak gibi ülkelerle, Ürdün, Lübnan gibi ülkelerle bu türden bir me-

kanizmayı kurarken SSCB coğrafyasında Ukrayna ile, Gürcistan ile, Azerbaycan ile Tacikistan ile benzer mekanizmalar kurulduğunu görüyoruz. Balkanlara, Batı'ya doğru baktığımız zaman ise Yunanistan ve Bulgaristan gibi ülkelerle de benzer bir mekanizmanın kurulmaya çalışıldığını da görüyoruz. Buradaki amaç bir siyasi diyalog mekanizması kurmak ve bu şekilde karşılıklı soruları ve varsa da bazı işbirliği alanlarını konuşmaktır.

Ekonomi ayağında, özellikle 2001 krizinin etkili olduğunu görüyoruz. Çünkü 90lı yıllarda hepimizin hatırladığı üzere Türkiye'de artarda gelen çeşitli ekonomik krizler yaşanmıştı. Bunun sonuncusunu 2001 yılında yaşadık ve ekonominiz yaklaşık %12 oranında küçüldü. 2001 krizinin getirdiği etki ile Türkiye çevresiyle daha fazla etkileşim içerisine girmeye çalışılmıştır. Krizden itibaren ihracatı desteklemeye çalışan bir politika izlendiğini görürüz. Bu manada özellikle yakın çevre ile ticaretin geliştirilmesi amaçlı bir politika izlenmiştir. Bununla eş zamanlı olarak ve bunu destekleyen bir şey olarak da Serbest Ticaret Anlaşmalarının imzalanması söz konusu olmuştur. 1996'nın başından itibaren Türkiye Gümrük Birliği üyesi olduğu için Gümrük Birliği üyesi olmayan yakın çevre ülkeleri ile ticareti desteklemek adına Serbest Ticaret Anlaşmaları imzalanmıştır. Bu manada özellikle yakın çevre ile ekonomik ilişkilerin geliştirildiğini görüyoruz. Bazı örneklerle bunu açıklamak mümkün. 2001 yılında ekonomik krizin hemen öncesinde Türkiye'nin ihracatında AB'nin oranı %50 – 53 civarındadır. Sonrasında Türkiye'nin, Ortadoğu'da, Balkanlar'da, Rusya ile diğer yerlerle, yani yakın çevresiyle ticareti geliştirme politikasını izlemesiyle beraber, Avrupa'daki ekonomik krizin de etkisiyle bir dönem AB ile ticaretin oranı %38'e kadar düşmüştür. Yani yaklaşık 15 puanlık bir düşüş söz konusu. Sonrasında, son 1 – 2 yıldır AB ile ticaret oranının yeniden arttığını görüyoruz. Fakat burada vurgulamak istediğim nokta, yakın çevre ile Türkiye'nin ekonomik ilişkilerini geliştirme amaçlı bir politika izlediği ve bunun

dış politikasına da etki yaptıdır. Hepimizin bildiği gibi bu konularla ilgili yazılmış önemli makaleler bulunmaktadır. Örneğin Prof. Kemal Kirişçi'nin yazdığı "Türk Dış Politikasında Ticaret Devletinin Yükselişi" başlıklı çalışma bunlardan bir tanesidir. Çünkü git gide artan bir şekilde güvenlik endişelerinin dış politikada azaldığı, buna karşılık ekonomik endişelerin, ekonomik unsurların etkisinin arttığı bir dönem söz konusudur.

Bu siyasi ve ekonomik ayağı destekleyen üçüncü bir gelişme ise, 2000li yıllar boyunca kültürel alanda bir açılımın söz konusu olmasıdır. Mümkün olduğu ölçüde Türkiye kültürel etkileşimini de artırmaya çalışmıştır. Bölgeselleşmenin yakın çevreyle kültürel manada da gerçekleştiği bir dönem söz konusu olmuştur. Türkiye'nin vizelerin kaldırılması yolu ile toplumlar arası etkileşimin yollarını açmaya çalışırken, bir yandan da yeni araçların kullanıldığını görüyoruz. Yunus Emre Kültür Merkezleri'nin kurulması buna bir örnektir. İngiltere, Almanya, Amerika gibi bazı büyük ülkelerin yaptıklarına benzer şekilde Türkiye de kültürel diplomasiyi dış politikada daha fazla kullanmaya başlamıştır. Japonya, Tokyo'da da Yunus Emre Kültür Merkezi açılarak yine kültürel etkileşimin sağlanmaya çalışıldığını görüyoruz. Bu manada 2000li yıllar boyunca güvenlik endişelerinin nispeten azalması ve bunun sonucu Türkiye'nin bölgeselleşme çabası söz konusudur. Bu bölgeselleşme çabası içerisinde karşılıklı siyasi ve ekonomik işbirliği ve kültürel etkileşim arttırılmaya çalışılmıştır.

Fakat bunların yanı sıra 2000li yıllarda dikkatimizi çeken bir diğer gelişme de daha uzak alanlara açılımdır. Özellikle de Latin Amerika ve Uzak Asya. Bu manada Japonya'nın içinde olduğu bölgede de Türkiye'nin diplomatik olarak daha fazla temsil çabasının olduğunu görüyoruz. Daha önceden misyonun olmadığı yerlerde diplomatik misyonların açıldığını görüyoruz. Ticari ilişkilerin arttırılmaya çalışıldığını görüyoruz. O bakımdan bu

bölgelerin daha önceki döneme kıyasla Türk dış politikasının gündeminde daha fazla yer tutmaya başladığını görüyoruz.

Son dönemde Türk dış politikasında dikkat çeken önemli gelişmelerden birisi de uluslararası örgütlerde daha fazla rol alma çabasıdır. BM Güvenlik Konseyi'nde geçici üye olma, çeşitli uluslararası örgütlerde daha fazla temsil imkânı sağlama gibi araçları da kullanarak Türkiye uluslararası platformlarda kendi dış politika önceliklerini daha fazla gündeme getirmeye çalışmıştır. Sayın Kurtulmuş'un da bahsettiği gibi Türk dış politikasında Yunus Emre'nin yanı sıra TİKA veya Yurtdışı Türkler Başkanlığı gibi bazı yeni araçlar da söz konusudur. Türkiye'nin bu manada özellikle uluslararası yardım çabasına daha fazla girmiştir ve bu yönde kapasitesini geliştirmeye çalışmaktadır. Türkiye gerek yakın çevresinde gerek Afrika'da ve diğer uzak alanlarda uluslararası yardımı bir dış politika aracı olarak kullandığını görüyoruz. (Burada sadece devlet kurumları değil aynı zamanda Türkiye kökenli sivil toplum örgütleri de uluslararası yardım faaliyetlerinde bulunmaktadır) Bu açıdan son dönemde Türkiye ile Japonya arasında kullanılan dış politika araçları bakımından da gitgide artan bir benzeşmenin olduğunu söylememiz mümkündür.

Bir de son olarak şunu ifade edeyim. Türkiye'nin son dönemlerde kullandığı bir diğer dış politika aracı da uluslararası arabuluculuk ve çatışma çözümleri mekanizmalarıdır. Yine Norveç, Finlandiya gibi bu konularda tecrübe edinmiş ülkelerle de beraber çalışarak bu konulardaki kapasitesini geliştirmeye çalışmaktadır. Fakat konuşmamın başında ifade ettiğim şekilde 90lı yılların başında ortaya çıkan yakın çevremizdeki güvenlik sorunları bugün ne yazık ki tam manasıyla çözülebilmemiş değildir. Her ne kadar Balkanlar'daki sorunlar AB'nin ve NATO'nun genişlemesiyle ve onlara üyelik perspektifinin verilmesiyle belirli ölçülerde bir istikrara kavuşturulmuş olsa da, ne yazık ki aynı şeyi Ortadoğu ve Kafkaslar için söyleyemiyoruz.

Özellikle bugün de çok sık konuştuğumuz Ortadoğu'daki güvenlik sorunları Türk dış politikası için bir tehdit oluşturmaya devam etmektedir. Kafkaslarda her ne kadar bugün Ortadoğu'dakine benzer şekilde her gün kanın aktığı bir ortam söz konusu olmasa da, hatırlayacağınız gibi geçtiğimiz ay Ermenistan – Azerbaycan ateşkes hattında yaşanan çeşitli çatışmaların da ortaya koyduğu gibi buradaki donmuş sorunların da henüz çözüme kavuşmadığı ortadadır. Bu bakımdan bir yandan bölgeselleşmede bazı adımlar atılırken aynı zamanda yakın çevremizdeki çatışmaların

da tam manasıyla çözümediği bir ortamdayız. Bu konuların Türk dış politikasında birer sorun alanı oluşturmaya devam ettiğini görüyoruz.

Ben burada konuşmamı bitirirken, Türkiye – Japonya diplomatik ilişkilerinin 90. yılı münasebetiyle buraya gelip bizimle beraber olduğunuz için tekrar hepinize teşekkür etmek istiyorum. Umuyorum ki bugünkü tartışmalar ve paneller çok verimli geçecek, ve hepimiz için olumlu ve öğretici sonuçlar oluşturacaktır. Tekrar teşekkür ediyorum.

5. PANEL SUNUMLARI

Prof. Noboru Yamaguchi
[Emekli] Japon Savunma Akademisi

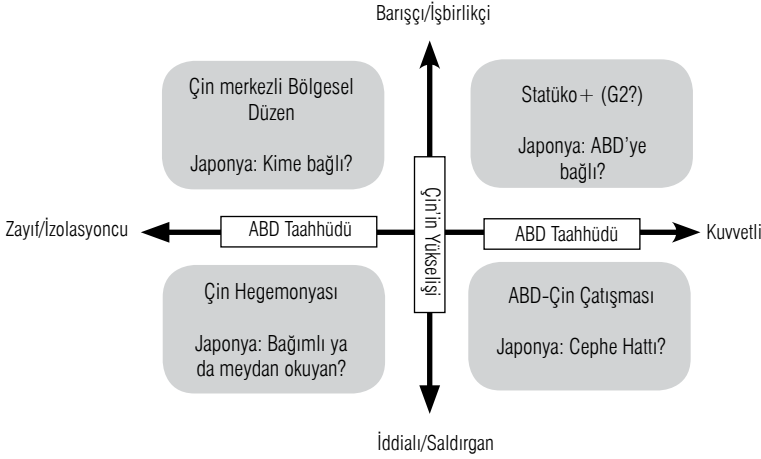
Bu ülkede ilk kez bulunmaktayım. Bu kadar dosthane insanlarla birlikte olmaktan ve yine bu kadar sıcak bir izleyici kitlesi önünde konuşma yapmaktan çok mutluyum.

Benim konuşmam Çin'in yükselişi, ABD'nin Asya Pasifik bölgesinde yeniden dengeleme politikası ve ABD-Japonya savunma ittifakı hakkında olacaktır. Profesör Kitaoka'nın da bahsettiği gibi Japonya'nın 1945'ten sonraki savunma politikası kendine özgü ve çok barışçıldır. Özellikle 1950'lerden sonra Japonya savunma politikası birkaç unsur üzerinden ilerlemiştir. İlk olarak, Japonya savaştan sonra çok büyük bir yıkım yaşadığı için, "önce ekonomi" sloganı politikanın temelini oluşturmuştur. Japonya'nın o dönemlerde orduya harcama yapacak kapasitesi yoktu. İkincisi, güvenliğimizi ABD'nin bölgedeki askeri varlığına dayama kararını almamızdır. Böylece, savunmada ABD'nin taahhüdüne dayanma, kendi kendimi-

ze inşa ettiğimiz savunma (miktarı azdır; Türkiye GDP'sinin yüzde ikisinden fazlasını askeri harcamalara verirken, Japonya yüzde birden daha az harcama yapmıştır), ve de daha iyi bir ekonomi asıl amaç olarak devam etmiştir.

Soğuk savaş bittikten sonra, yeni bir stratejik çevre ile yüzleşmeye başladık. Benim sorum Çin ve Birleşik Devletler hakkında. Konuya giriş yapmadan önce sizi uyarım gerekiyor ki ben son derece iyimser ve basit bir askerim. Bu yüzden iki boyutun ötesinde herhangi bir şey göremiyorum. Grafikte görüldüğü gibi soldan sağa, Asya Pasifik bölgesi ve Japonya'ya yakın bölgede Birleşik Devletler taahhüdünün ne kadar güçlü olacağı gösterilmektedir. Yukarıdan aşağıya, Çin'in çevresiyle uyumlu bir ülke olarak yükselip yükselmeyeceği (yukarıda), ya da saldırgan ve otorite bir ülke olarak mı yükseleceği (aşağıda) gösterilmektedir.

İşbirliği / Saldırgan “Büyüme” Sağlam “Dengeleme” / İzolasyonizm

Benim ümidim Birleşik Devletlerin bölgeye taahhüdünün devam etmesi ve Çin'in de iyi niyetli bir güç olarak kalmasıdır. Bu benim hayalimdir. Öte yandan, grafiğin diğer tarafında gösterilen senaryoda, Birleşik Devletler taahhüdünün kalkması ve Çin'in çok düşmanca ve saldırgan olarak yükselişi durumu ise tam bir kabustur. ABD taahhüdü olmadan, iyi niyetli bir Çin durumunda ise bu bir çeşit Çin-merkezci (Sinocentrik) bir Doğu Asya anlamına gelmektedir. Sağ altta sunulan senaryo ABD ve Çin'in karşı karşıya gelme durumudur ve bu Japonya'nın cephe hattında olması demektir. Ben gelecekte ne olacağını söylemiyorum, aksine sağ üst taraf bizim amaçlamamız gereken yer olmalıdır. Bölgede ABD taahhüdünü nasıl devam ettireceğimiz bizim için önemli meselelerden biridir, ve daha iyi bir Çin için bu ülkenin izlediği yolu nasıl şekillendirebileceğimiz de bir diğer önemli meseledir. Çin'in askeri harcamaları hızla artmış ve son 20 yılda 18 kat daha fazla olmuştur. Bu çok yüksek bir hızdır. Öte taraftan askeri güçlerin performansı sadece son bir yılda ne kadar çok harcama yaptığına değil son yirmi-otuz yılda yapılan harcamalara bağlıdır. Birikim çok önemlidir. Bu manada

güzel haber şudur ki Japonya'nın son yirmi yıldaki harcamaları neredeyse sabit ve düzenlidir. Biz çok iyi bir birikim yapmış durumdayız.

Askeri büyümesini Soğuk Savaş bittikten sonra bile artırmış sadece bir ülke bulunmaktadır. Hangisi olduğunu biliyor musunuz? Benim öğrencilerim çoğunlukla Kuzey Kore ya da Çin diyorlar, fakat asıl cevap Japonya'dır. Çünkü bürokratik eylemsizlikten dolayı, balon ekonomisi döneminin sonlarına kadar askeri harcamaları devam ettirdik ve artışı sürdürdük. Bu yüzden oldukça iyi durumda bir birikimimiz var. Ama bu birikim azalmaya başladı. Bu yüzden tekrar yükselişe geçmemizin tam zamanıdır. Abe yönetimi savunma bütçesini artırma kararı almıştır ve bu iyi bir haberdır.

Çoğu Japon da bilmez ki Japonya-ABD güvenlik anlaşmasının çok önemli iki maddesi vardır; madde 5 ve madde 6. Madde 5 en önemlisidir. Japonya'nın savunması için olan maddedir. Bu maddeye göre ABD ve Japonya birlikte Japonya'yı savunacaklardır. Fakat ortada üç durum bulunmaktadır. Birincisi, savunulacak alanın Japonya

yönetimi altında olması gerekmektedir. Bu bağlamda, Senkaku adaları meselesine bakacak olursak 1972'de Okinawa Japonya'ya geri verilinceye kadar ABD askeri yönetimi altındaydı. Bu yüzden Japonya'nın Senkaku adaları üzerinde idari kontrolü olduğu açıktır. İkinci durum ise ortada bir silahlı saldırının olması gerekliliğidir. Balıkçı teknesinin, sahil güvenlik teknesine bilinçli şekilde çarpması bir silahlı saldırı değildir. Hong Kong'lu eylemcilerin balıkçı teknesinden adaya yüzmesi de silahlı bir saldırı değildir. Dolayısı ile bunlar Japonya hükümetinin başa çıkması gereken şeylerdir. Ve üçüncü olarak, sadece Senkaku adaları değil Japonya'nın herhangi bir bölgesine bir silahlı saldırı var ise, buna karşı ortak harekete geçilmesi gerekliliğidir. Bazen insanlar ABD'nin bazı adaları gerçekten savunmaya hazır olup olmadığı sorusunu soruyorlar. Benim cevabım sorunun yanlış olduğu şeklindedir. Duruma göre değişir. Eğer Japonya kendi toprağını korumak için ayağa kalkmazsa, ABD'nin bizi korumak için ayağa kalkmasının hiçbir sebebi yoktur. Burada anahtar ortak eylemdir.

ABD'nin Asya'ya olan taahhüdü ile ilgili olarak da, özellikle Dışişleri Bakanı Bayan Clinton'ın 2011'de *Foreign Policy* dergisinde yazdığı çok güzel bir yazı ile Obama yönetimi bölgeye bağlı kalacağını açıkça ortaya koymuştur. ABD kesin olarak Asya Pasifik bölgesine geri dönmektedir. Ve benim yorumumdur şudur: eğer ABD'nin İran, Irak ve Afganistan dolaylarına konuşlandığı askeri güç yapısına bakarsanız neredeyse 200.000 hizmet personelinin 10 yıl için konuşlandırmakta olduğunu

görüyorsunuz. Eğer orada 200.000 askeriniz varsa, onların rotasyonu için başka kaynakları da kullanmalısınız. Yani hepsi beraber 0.6 milyon insan bu bölgelere adanmış durumdadır. Bu sona ermiştir. 2012'de bu sayı 77.000'e düşmüştür ve geçen yılın sonunda da 53.000 olmuştur. Dolayısıyla, Amerika'nın omuzlarında Ortadoğu'nun yükü şimdi daha hafif bir hal almıştır. Bu ABD'nin Asya Pasifik bölgesinde, illa ağırlıklı olmasa bile, normal bir konuma geri dönebileceği anlamına gelmektedir.

Japonya'nın savunma politikası ve ABD'nin stratejisi arasındaki bağ hakkındaki görüşlerimi paylaşarak konuşmama son vereceğim. Amerikan ordusu girişi-engelleme ve bölgeye-hapsetme çerçevesindeki operasyonlara, kaygıyla bakmaktadır. Örneğin ABD, uçak gemilerini de içeren ABD donanma güçleri ikinci adalar halkasının batısında veya Guam ile Okinawa arasında operasyon yaptığı zaman, Çin denizaltılarının ve bombalama uçakları veya gemi-savar füzelerinin Amerikan operasyonlarını etkilemesinden çok endişe duymaktadır. Böyle bir ortamın üstesinden gelebilmek için Japonya'nın Güneydoğu Asya adalarındaki savunma duruşu çok büyük anlam ifade etmektedir. Eğer bizim Güneydoğu Asya'daki adaları savunmada daha iyi bir konumumuz olursa, bu Japon Öz Savunma Gücünün ABD'nin bölgede konuşlanmış olan askeri gücü için bir şemsiyeyleştirilmesi anlamına gelmektedir. Eğer ABD güçleri bölgede daha çok konuşlanırsa, Japonya'nın kendini koruması daha kolay olacaktır, ve bunların ardından gelen güçlerin konuşlanmasını da kolaylaştıracaktır.

Prof. Selçuk Çolakoğlu
Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Bu toplantıda meslektaşlarımızla beraber Türkiye’de Asya hakkındaki farkındalığı artırmaya çalışıyoruz. Bundan dolayı ben genel olarak Türkiye’nin Doğu Asya politikalarını analiz etmeye çalışacağım. Özellikle Kuzeydoğu Asya’ya olan politikalarına ağırlık vereceğim çünkü Kuzeydoğu Asya Türkiye’de çok bilinen bir alan değil. Bildiğimiz gibi uluslararası literatüre göre Kuzeydoğu Asya denilince bu Japonya, Çin ve iki Kore devleti, Tayvan ve belki de Rusya ve Birleşik Devletler anlamına gelmektedir. Asya hakkında konuştuğumuzda genellikle Kuzeydoğu Asya’nın yanı sıra ASEAN ülkelerini kapsayan Güneydoğu Asya ve Hindistan ve Pakistanı da içeren Güney Asya ülkelerini kastederiz.

Soğuk Savaşın başlangıcından itibaren Türkiye’nin dış politikasına veya Türkiye’nin Asya’ya olan tutumuna bakacak olursak bunu dört döneme bölebiliriz. İlki Soğuk Savaşın erken dönemidir. Bu dönem boyunca Türkiye’nin dış politikasının bir güvenlik boyutu vardı. Dolayısı ile Türkiye Asya’da Batı destekçisi devletlerle komünist devletlere karşı dayanışma politikası yürütmüştür. Bu bağlamda Türkiye Kore savaşına askeri birlik göndermiş ve o zamanlar Güney Kore’yi savunmak için aktif olarak katılımında bulunmuştur. Türkiye, Japonya, Güney Kore, Tayvan’daki milliyetçi Çin hükümeti, Filipinler, Tayland ve Pakistan ile bir dayanışma politikası içerisindeydi. Genel olarak Asya’ya karşı saf bir güvenlik bakışı vardı. Bu yüzden ekonomik ve kültürel etkileşim çok sınırlı kalmıştır.

Soğuk Savaşın ikinci dönemi Çin ve Amerikan ilişkilerinin normalleşmeye başlamasıyla birlikte 1970’lerin başında başlamıştır. Bu stratejik dönemeçten

sonra, Türkiye de Çin Halk Cumhuriyeti ile ilişkilerini normalleştirmiş ve Taipei’deki büyükelçiliğini kapatıp Pekin’de açmıştır. Türkiye’nin Asya’ya bakış açısı güvenlik perspektifinden çıkıp ekonomik bir perspektif haline almıştır. Asya kıtası, Japonya ile Güney Kore, Tayvan, Singapur ve Hong Kong’u içeren dört Asya Kaplanı ile başlayan çok başarılı kalkınma örneklerine sahipti. Bu yüzden Türkiye’nin ana odak noktası 1970’ler ve 1980’ler döneminde ekonomi olmuştur. Özellikle Japonya’ya karşı yükselen bir farkındalık ve işbirliği görülmektedir.

Üçüncü dönem Soğuk Savaşın bitmesi ve Sovyetler Birliğinin dağılmasıyla birlikte başlamıştır. Orta Asya ve Kafkasya’da yeni bağımsız olmuş devletlerin, çoğunlukla Türki devletlerin, ortaya çıkışına tanık olduk. Bu sebeple Türkiye dış politika önceliği olarak bu bölgelere daha çok odaklanmıştır. Aynı zamanda Türkiye kendisinin de bulunduğu Batı Asya ile Doğu Asya arasında çağdaş İpek Yolu gibi adlandırılmalarla tanımlanan bir köprü kurmaya çalışmıştır. Ayrıca Türkiye yükselen Çin’e ve diğer Asya ülkelerine daha fazla dikkatini vermiştir. Fakat Türkiye bu dönemdeki ekonomik krizler ve bazı eksiklikler nedeniyle, 1990’larda Asya ülkeleriyle güçlü ekonomik ilişkiler geliştirememiştir.

2000’lerin başında başlayan dördüncü döneme baktığımızda bu dönemde yükselen bir ekonomik kapasite görülmektedir. Ekonomik kapasitedeki artış Asya ülkeleriyle ilişkilerin geliştirilmesinde anahtar kavram olmuştur. Son on yıllık süreçte Türkiye ekonomik kapasitesini artırmayı başarmış ve Asya ile artan bir işbirliği süreci yaşanmıştır. Dahası Türkiye’nin ulus-

lararası organizasyonlarda yükselen bir profili olmuştur. Örneğin; Türkiye 2009-2010 arasında Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin geçici üyesi olmuş ve İslam İşbirliği Örgütü bünyesinde de daha aktif bir dış politika izlemiştir. Türkiye ayrıca Arap Ligi ve Afrika Birliğinde de gözlemci ülke olmuştur ve 2010 Hanoi zirvesinde Ahmet Davutoğlu'nun dışişleri bakanı olarak katıldığı bir imza töreniyle ASEAN ile bir işbirliği anlaşması imzalamıştır. Bunun yanında Türkiye 2012'de nihayet Şangay İşbirliği Örgütü'ne diyalog partneri olmuştur. Tüm bunlar Asya ülkeleri ve Asya kurumlarının uluslararası arenada Türkiye'yi daha çok fark ettiklerini göstermektedir. Bu durum Asya ile güçlü ortaklıkların gelişmesine öncülük etmiştir.

Ticaret rakamlarına baktığımızda Türkiye'nin Asya ülkeleriyle çok güçlü ekonomik ilişkileri vardır. Japonya burada anahtar ülkedir. Türkiye Japonya ile güçlü ekonomik ilişkiler geliştirmiştir ve ayrıca yıllardır Japonya sermayesi Türkiye'ye gelmektedir. 2000 yılına kadar Japonya, Türkiye için önde gelen Asya'daki ticaret ortağıydı. Fakat 2000'lerden başlamak üzere Japonya'nın Asya'daki öncü ticaret ortaklığı azalmaya başlamıştır. Çin bir numaralı ticaret ortağı olmuştur. Güney Kore ve Hindistan da Japonya'yı geçmişlerdir. O yüzden Japonya şimdi Asya'da dördüncü sıradaki ticaret ortağıdır. Bu

bağlamda, Japonya'nın Türkiye'nin son on yıldaki ticaretinde neden aşağıya düştüğüne odaklanmamız gerekmektedir. Öte yandan Türkiye diğer Asya ülkeleri ile güçlü ekonomik ilişkiler geliştirmiştir. Bu bağlamda, 2008'den beri Çin Türkiye'nin dünya ticaretinde üç numaralı ticaret ortağı olmuştur. Ayrıca Türkiye'den Asya ülkelerine ve Asya ülkelerinden Türkiye'ye üst düzey ziyaretler de olmuştur. Bunun yanı sıra devlet düzeyinden sivil toplum örgütleri düzeyine kadar farklı düzeylerde imzalanmış çok sayıda sözleşmeler ve anlaşmalar vardır.

Asya ülkeleriyle olan ilişkilerin farklı boyutlarda da geliştiği bir gerçek iken, Asya ülkeleri ile olan ilişkilerin devamlılığı ve sürdürülebilirliği önündeki bir problem yol haritalarının yokluğudur. Bu durum Asya ülkeleri ile ilişkilerin devamlılığı için sorun teşkil etmektedir. Özellikle son yıllarda, Türkiye Asya ülkeleri ile açık politika izlemiş ve Myanmar, Kamboçya, Brunei, Nepal, Sri Lanka gibi bazı ülkelerde elçilikler açmıştır. Bu ülkelerde bu politikaya adapte olmuş ve Ankara'da elçilik açmışlardır. Türkiye'nin Asya politikasının güzel bir başarı olarak algılanmasını sağlayacak çok sayıda bağlantılar ve ilişkilerde gelişmeler vardır. Öte yandan, bundan sonra bu ilişkileri devam ettirmek ve geliştirmek için bazı stratejik planların geliştirilmesine odaklanmamız gerekmektedir.

Prof. Masanori Naito
Doshisha Üniversitesi

Sözlerime başlamadan önce, Musul'da IŞİD'in elinde alkonulan bütün rehinele-
rin sağ kurtulmuş olmasını kutluyorum.
Biz Japonlar da bu sevinç ve mutluluğu-
nuzu müsaadenizle sizlerle paylaşmak istiyoruz. "Gözünüz aydın". Japonya ve Tür-
kiye arasında ortak akademik çalışmaları
derinleştirmek amacı ile düzenlenen bu
konferansa bir konuşmacı olarak katılma
fırsatı bulmuş olmak benim için son dere-
ce onur verici bir olaydır. Bunu öncelikle
ifade etmek istiyorum.

Ortadoğu'da ve Avrasya'da istikrarı sağla-
ma adına Türkiye Cumhuriyeti'nin rolünü
kısaca şöyle değerlendirmek mümkün:
Batı ve Müslüman dünya arasında bir köp-
rü olması, Filistin ve İsrail arasındaki di-
yalogda bir köprü olması, özellikle çaresiz
durumda kalan Gazze halkına yardımcı ol-
ması, Kafkasya'daki kırılğan duruma karşı
caydırıcı güce sahip olması, Orta Asya'dan
Türkiye'ye kadar uzanan enerji koridoru-
nun güvenliğini sağlaması, İran'ın nükle-
er silahlanmasına karşı caydırıcı gücü
olması, garantör devlet olarak KKTC'deki
Türklerle hayat ve mal güvenliği sağlaması,
Afganistan'ın istikrarı ve kalkınmasında
kilit rol oynaması, vb. Ama son gelişme
olarak, kaosa düşen Suriye'den kaçan bir
milyona yakın mülteci için en büyük ve en
ciddi destek veren ülke olmasıdır. Ve Irak.
Irak savaşının hemen sonrasında parça-
lanma tehlikesi ile karşı karşıya gelen bu
ülke, mezhepçi siyasetin bir sonucu olarak
IŞİD'in çıkması ile artık son derecede be-
lirsiz, istikrarsız ve kırılğan bir ülke haline
gelmiş durumda. Türkiye, komşu bir ülke
olarak Irak'ın bütünlüğünü korumak için
caydırıcı güç olmaya çalışmaktadır, ama
maalesef ciddi sorunlarla karşı karşıya
kalmaktadır. Son yıllarda Türkiye Ortado-
ğu'daki tek demokratik hukuk devleti hali-

ne gelmiştir. Hatta Türkiye dünyaya karşı
insani adaleti ciddi anlamda gösteren tek
ülke olmuştur.

Bu durum nereden kaynaklanıyor? Bana
sorarsanız birinci olarak vatandaşlarının
çoğunluğunun Müslüman olması ve ikinci
olarak ülkenin üniter yapısıdır. Sonuç ola-
rak Türkiye başka hiçbir Müslüman ülkede
bulunmayan demokrasiyi gerçekleştirdi.
İslam dünyasında Batıyı takip edenler ile,
yani Batının kopyacılığı ile mücadele ede-
rek, Müslümanlara uygun bir demokrasiyi
gerçekleştiren tek ülke Türkiye'dir. Arap
Baharı sürecinde otuz yıldan fazla bir süre
diktatörlük altında kalan Mısır halkı ilk
kez kendisine bir Cumhurbaşkanı seçti.
Ama ne yazık ki darbeci Mısır ordusu
onu ortadan kaldırdı ve ona destek veren
Müslüman Kardeşlere idam cezası verdi.
Bu, Ortadoğu ülkelerinde demokratikleş-
meye engel güçlerin ne kadar büyük ol-
duğunu gösterdi. Ve Mısır'daki darbeden
dolayı Türkiye bölgedeki en büyük olası
müttefikini kaybetti. Bu üzücü bir olaydır.
Belirsizliğin olduğu bu bölgede istikrarın
sağlanması tabii ki zor bir işti. Bunun için
Türkiye'nin oynadığı ve bundan sonra oy-
nayacağı rol gayet açıktır. Ortadoğu'daki
tek demokratik, laik, sosyal ve hukukun
üstünlüğüne dayanan Müslüman bir dev-
let olarak Türkiye, sağlam üniter yapısı ile
birlikte, kaos durumuna düşmüş olan Irak,
Suriye, Musul, Filistin, Libya, Somali, Ye-
men ve Afganistan'daki bütün insanların
tek umudur ve aydınlatıcısıdır. Onun için
gerek Gazze'de yaralanan çocuklara gerek-
se darbecilerin saldırısı altında kalan Mısır
halkına yardım etmeye devam ediyor. İşte
böyle yerinde davranış geleceğe doğru bü-
tün Türk ve Müslüman gençlere haklılık
nedir konusunda yol göstermektedir.

Sayın Cumhurbaşkanınızın 2009'da Davos'ta gösterdiği açık ve net tavır da bunun bir kanıtıdır. Ama maalesef Türkiye'nin bu adaleti tutumuna destek veren ülke gittikçe azalıyor. Türkiye'de de geçmişteki 12 yılda Türkiye dost ülkeleri kaybetti diyenler var. Ama ben bir Japon bilim adamı olarak sözde değil özde dostluk ilişkilerini kurmak için en önemli şartın adalet ve ahlak olduğunu vurgulamak istiyorum. İnancına uygun bir adaleti dağıtan tek ülke olarak kalsa da, Yeni Türkiye'nin tutumunun birinci sayfa olacağı kanaatindeyim, ve buna saygı duyuyorum.

Bu kadar karmaşık kaos durumunda Türkiye'nin dış ilişkilerini tek tek değerlendirmek mümkün değildir. Dolayısı ile en son gelişmeden biraz bahsetmek istiyorum. Konu IS, yani IŞID'in vahşetinin Türkiye dahil bütün dünyayı tehdit etmesi. ABD başkanı Obama'nın ittifak çağrısına kolayca olumlu cevap vermeyen ülke Türkiye oldu. Tabii ki başta Musul başkonsolosu olmak üzere kırk dokuz Türk vatandaşının rehin alınması bu hassasiyetin sebeplerinden birisi idi. IŞID'e karşı mücadele konusunda ben Batı ülkelerini vizyon noksanlığından dolayı biraz istihza edeceğim. Devlet başkanı Obama IŞID'e karşı kanser demişti. Tabii haklıdır. Kanseri varsa cerrah onu kesip çıkarabilir. Her ne kadar kanser büyük olsa da. Ama bu teoriktir. Sonuçta insan ne olacak. Bu, ameliyata dayanamayan insanın ölümüne yol açar. Askeri operasyonun olumsuz sonucuna son derecede hassas olan Türkiye'ye saygı göstermeliyiz. İngiliz Başbakanı Cameron ise ISID'in gazeteciye kafasını keserek öldürmesine şeytani bir eylem demişti. O da haklıdır. Ama o zaman geçen Ağustos ayında Gazze'de beş yüze yakın çocuk öldürüldüğü zaman niye şeytani bir eylem demedi? İşte bu çifte standart hep Müslüman gençlerin cihatçı olma ihtimallerini büyütülmektedir.

Ancak burada hatırlatmak istediğim bir nokta daha var. Körfez savaşı döneminde Türkiye ABD'nin ittifakına katılmadı. 11

Eylülden sonraki Afganistan'daki askeri operasyona da katılmadı. Tabii Türkiye sadece ISAF'e katılıp güvenlik işlerine büyük katkılarda bulundu. 2003 Irak savaşında da TBMM uzun tartışmalardan sonra nihai karar olarak ABD'nin çağrısını kabul etmedi. Türkiye bölgede ABD'nin en önemli müttefikidir. Buna rağmen her zaman bölgedeki hassasiyeti iyice dikkate karar vermiştir. Özellikle bu hükümetin İslami adalete uygun bir şekilde karar alması bence çok mantıklı ve rasyoneldir. Türkiye gelecekte bölgedeki güvenlik sorunlarına kilit bir ülke olarak nasıl bir rol oynamaya devam edecek? Bunun için sadece siyasi profilin yüksekliği veya sadece askeri gücünün büyüklüğü yeterli olmayacaktır. Bunun yegane rolü, hiç şüphesiz ki Türk milletinin kendi çabası ve dayanışması ile gerçekleştirdiği sivil toplumu ile ülkenin temel niteliklerinin, çağdaş dünyada uygun görülen bir şekilde birleştirmesidir.

Son olarak, Türkiye ve Japonya arasında hiçbir sorun yoktur. Türkiye ve Japonya Batı ve Doğu dünyaları arasında birlikte köprü işlevi sağlamaktadır. Batı ve Doğu dünyaları arasında coğrafi yerimiz farklıdır ama biz beraber köprü olmaya çalıştık ve bundan sonra da çalışacağız. Onun için Türkiye ve Japonya arasındaki ilişkilerimizin daha da güçlendirilmesi gerekmektedir. İki ülke arasındaki köprü'nün temeli sağlam olmazsa hafif bir rüzgar onu yıkabilir. Ama temel sağlam olursa fırtına ne kadar güçlü olursa olsun köprü dayanır. Dolayısıyla Japonya ve Türkiye'nin dostluk ilişkilerini başlangıçtan beri hep iki halk arasındaki insani yardımlar üzerine inşa etmesini çok önemli bir husus olarak görüyorum. Japon halkı, rahmetli eski Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın 1985'teki İran-İrak savaşı sırasında İran'da mahsur kalan Japon vatandaşlarının kurtarılması için Tahrana özel bir uçak göndermesini asla unutmamaktadır. Pek çok Türk vatandaşı İran'da kalmış. Türk Hava Yollarının uçağı Irak ordusunun saldırma riskine aldırılmadan Japon ailelerine yardımcı olmuştur. Buna rağmen Türkiye'den hiçbir eleştiri sesi çıkmamıştır. Bu da Türk hal-

kının Ertuğrul Fırkateyni faciasında Japon halkının Türk denizcilerini kurtarışını unutmadığını göstermektedir. Böylesine kararlı bir tutum Türkiye'nin bölgedeki faaliyetlerinin insanlığa faydalı olduğunu göstermektedir. Bu da işte Müslümanların

temel inancı olan yardımlaşmadan kaynaklanmaktadır. Bu inançlı ve dindar insanların, dürüst ve disiplinli faaliyetleri ile bölgede vazgeçilmez bir rol sahibi olan Yeni Türkiye'ye özgü bir tutumdur.

Dr. Bahadır Pehlivan Türk

TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi

Bu sunuşta modern Türkiye ve Japonya arasındaki güncel ilişkiler hakkında konuşmak ve onların dünya sistemi ve bölgelerindeki güç pozisyonlarının bir kıyaslamasını yapmayı arzu ediyorum. Bunun yanı sıra Türkiye ve Japonya'nın nasıl ortaklıklar kurabilecekleri, ve çeşitli dünya sorunları ile mücadele etmede birbirlerinin etkinlik seviyelerine nasıl katkıda bulunabilecekleri üzerine de bazı öneriler getirmek istiyorum.

Ancak öncelikle Türkiye ve Japonya ilişkilerini çalışan bizler için bazen biraz rahatsız edici olan, Prof. Selçuk Esenbel'in "Romantizm" olarak tanımladığı bir durumdan bahsetmeyi arzu ediyorum. Türkiye ve Japonya arasında yapılan hemen hemen her resmi toplantıda iki halk arasındaki dayanışma, karşılıklı yardım ve fedakârlıkları vurgulayan bir söylem tarzının hâkim olduğunu gözlemliyoruz. Türk-Japon ilişkileri ile derin olarak ilgilenen bizler için bunun rahatsız edici olmasının sebebi; her ne kadar ikili ilişkiler sıcak ve diplomatik açıdan çok iyi olarak tanımlanabilirse de, somut içerikten yoksun kalmış olmasıdır. İki ülke arasında politik açıdan fazla bir şey yapılmamaktadır, ekonomik ilişkiler zayıftır, ve hala gerçekleşmemiş büyük bir potansiyel bulunmaktadır. İşte bu sempozyumun amacı da Türk-Japon ilişkilerini somutlaştırmak ve romantik söylemin ötesine geçebilmektir.

Türk-Japon ilişkilerinin tarihi ile ilgili yaptığım araştırmalarda bazı şartların oluştuğu durumlarda Türkiye'nin Japonya ile ilişkilerini güçlendirme çabasına giriştiğini gördüm. Buna göre üç şart sağlandığında, veya en azından bu üç şartın ikisinin gerçekleştiği durumlarda, Türkiye ve Japonya'nın ilişkilerini geliştirmek üzere

birbirlerine daha fazla ilgi duyduklarını ve daha somut şeyler yapmaya çalıştıklarını görebiliyoruz. Bunlardan birincisi dünyada özellikle Batı ile ilgili güç yapılarının değiştiği durumlardır. Batı dünyası içerisinde güç dengesinin değiştiği durumlar veya Batının dünyanın geri kalanına kıyasla güç pozisyonunun değiştiği durumlar her iki ülkenin de çeşitli arayışlara girmesine sebebiyet vermiştir. İkincisi, iki ülkenin dış politikasında aktifleşmenin olduğu dönemlerdir ki bu da genelde yukarıda bahsedilen değişim dönemlerine denk gelmektedir. Bu durumu Sultan Abdülhamit döneminde, Turgut Özal'ın Başbakanlığı döneminde ve şimdi içinde bulunduğumuz dönemde görebiliyoruz. Üçüncü olarak da, Türkiye ve Japonya'nın dış politikalarını konumlandırabilecekleri fiktörel bir taban arayışına girdiklerinde veya mevcut fiktörel tabanı yeniden tanımlama çabasına giriştikleri dönemlerde, ilham almak amacı ile birbirlerine döndüklerini görüyoruz. Yani kendimizi anlamaya çalıştığımız, Batıya karşı kendimizi yeniden konumlandırmaya çalıştığımız küresel değişim dönemlerinde Japonya ve Türkiye'nin birbirlerine olan ilgisi artıyor.

Şimdi içinde bulunduğumuz dönem de böyle bir dönemdir. Bugün Batının dünyanın geri kalanı ile göreceli güç pozisyonundaki gerileyiş algısı ile ilgili geniş tartışmalar yaşanmaktadır. (Bu algıyı haklı çıkaracak veriler en azından ekonomi alanında bulunmaktadır) Hem Türkiye'nin hem de Japonya'nın dış politikalarında sosyal kimlik değişimleri gözlenmektedir. Ve her iki ülke dış politikaları da son yıllarda bir aktivizm dönemine girmiştir. Çoğu gözlemciye göre Japonya için bu aktivizm Şinzo Abe yönetim dönemi ile başlamıştır. Hakkını vermek gerekirse

Japon dış politikası Abe döneminden önce de aktifti. Buradaki fark, önceki aktivizmin daha fazla çok-uluslu bir karaktere sahip olması idi; bir küresel vatandaş olarak Japonya bölgesel entegrasyonu desteklemiş ve uluslararası kurumlarda çok aktif bir rol oynamıştır. Abe dönemi ile gelen değişim Japonya'nın ikili ilişkilere de ağırlık vermeye başlamasıdır.

Burada vurgulanması gereken şey şudur. Japonya'nın İkinci Dünya Savaşı sonrası dış politikasına baktığımızda çok net bir hedefin olduğunu görüyoruz: Bölgesel entegrasyonu desteklemek. Japonya Doğu Asya mucizesinin yaratılmasında çok önemli bir rol oynamıştır ve bu rolü çok-uluslu forumları desteklemek sureti ile yapmıştır. Bu noktada bir bölge olarak Doğu Asya ve bir bölge olarak Ortadoğu arasında da bir kıyaslama yapmak istiyorum. Bugün Doğu Asya konuşulduğunda çoğunlukla bahsedilen şey başarıdır: yüksek büyüme oranları, yüz milyonlarca insanın sefalet sınıfından çıkıp orta sınıfa eklenmesi, orta gelir düzeyinden çıkıp yüksek gelir düzeyine ulaşan ülkeler, Asya'nın dünyadaki sanayi üretiminin merkezi haline gelmesi, Japonya, Güney Kore, Singapur, Tayvan gibi ülkelerin teknoloji konusunda en yaratıcı, her gün kullandığımız ürünleri yaratan ülkelere dönüşmeleri gibi. Bütün bu güzel gelişmeler ile tezat, Ortadoğu bölgesine gelelim: konuştuğumuz şeyler savaş, katliam, dini ve etnik çatışmalar, despotik rejimler, terör, ve bazı ülkelerdeki dehşet verici yoksulluk... Maalesef iki bölge arasında dramatik bir uçurum bulunmaktadır.

Ama unutuluyor ki bu durum her zaman böyle değil idi. Aslına bakarsanız Soğuk Savaş dönemi boyunca Asya Ortadoğu'dan çok daha fazla vahşetin ve kaosu yaşadığı bir bölge idi. Örneğin Kamboçya'da iç savaşta kendi içine yönelik yapılan bir soykırımda nüfusun dörtte biri katledilmişti. Kamboçya ile kıyaslandığında Suriye'deki durumun şimdilik o kadar kötü olmadığını söylemek zorundayım. Kamboçya'daki köktenci-komünist Pol Pot rejimi bazı

yönleri ile Suriye'deki köktenci ISIS grubu ile benzerlikler taşımaktadır, ve benzeri dehşetlerin Ortadoğu'da da tekrarlanması ihtimali gerçekten de endişe verici bir düşüncedir. Sorunlar sadece Kamboçya'da yaşanmadı. Vietnam on-yıllar boyunca savaş durumunda kaldı. Endonezya Malezya ve Filipinler'e karşı Konfrontasi adı verilen çatışmacı bir isyan çıkarma politikası güttü. Tayland ve bir çok ülke kanlı darbeler devinimi içerisinde kaldı, ve bütün bölge çeşitli biçimlerde sivil çatışmalar içerisine gömülmüş durumdaydı. Sanırım şunu söylemek yanlış olmaz; bütün bölge darbeler, acı çeken siviller, soykırım ve etnik temizlik, katliamlar ve yüksek sefalet oranları ile büyük bir savaş alanını andırıyordu.

Ne kadar değiştiğine bir bakın! Bugün Asya'dan bahsederken ne kadar farklı konuşuyoruz. Ve bu değişimde Japonya çok önemli bir rol oynamıştır. Japon hükümeti bir bölge yaratmada çok-uluslu forumlar içinde perde arkasından çok aktif olmuş ve bölgenin ticari ve kurumsal bağlarla birbirine bağlanmasını sağlamıştır. Bu durum fiili olarak aşağıdan yukarıya bir şekilde gerçekleşmiştir. Üretim ağları ve zincirlerini bölgede yaratmada çok etkin Japon şirketleri bölgeye büyük miktarlarda yatırım yapmaya başlamışlardır. Prof. Kitaoka'nın da konuşmasında bahsettiği gibi Japon hükümeti Asya ülkelerine entegrasyonu kolaylaştırıcı ODA (Resmi Dış Yardım) vermeye başlamıştır. Bu sayede bölgesel entegrasyon çabalarını desteklemiş ve heveslendirmiştir. Japonya'nın ticaret politikaları da bölgenin entegrasyonunu kuvvetlendirmeye yönelik olmuştur. Yani, uluslararası ilişkilere ne kadar Realizmin güvenlik temelli bencil milli çıkar çerçevesinden bakmayı tercih ederseniz edin, uluslararası ticaret, yatırım, ekonomilerin entegrasyonu, ve bölgesel kurumsalcılığın Asya'ya uyum getirdiği ve bölgedeki barış alanını genişlettiği gerçeği bir veri olarak karşımızda durmaktadır. Evet, bölgedeki bütün problemler çözülmemiştir. Asya'da hala potansiyel çatışma noktaları durmaktadır. Ama şimdiki durum Soğuk Savaş döneminden çok çok farklıdır.

Ben her zaman Türkiye'nin de bölgede benzeri bir rol oynamasını hayal ettim. Artık bölgeselcilik dünyanın geleceğidir, bunu AB'nin başarısı ve Avrupa'ya barışı kalıcı olarak getirmesi ile biliyoruz. AB'nin yanı sıra Kuzey Amerika'da NAFTA, Güney Amerika'da Mercosur ve diğer girişimler, Güneydoğu Asya'da ASEAN ve ASEAN+ girişimleri, Orta Asya'da CIS ve SCO gibi girişimler bulunmaktadır. Afrika'da dahi Afrika Birliği ve EAC gibi girişimler bulunmaktadır. Ve Ortadoğu'da? Evet, hiçbir şey bulunmamaktadır. D8, Arap Birliği ve OIC gibi kurumlar, muhtemelen siyasi konuları iktisadi konulardan ayırmadıkları için, çalışmamış ve sadece birer sohbet salonu olarak kalmışlardır. Bölgesel entegrasyon açısından Ortadoğu'daki boşluk çok göze çarpmaktadır. Hatta Ortadoğu'da bir 'bölgenin' olmadığını söyleyebiliriz. Bu coğrafyadaki ülkeleri entegrasyon çabasına itecek ciddi bir girişim de yoktur. Türkiye bir kaç yıl önce bu rolü oynama çabasına kısa bir süre için girişmiştir ama Arap Baharının başlaması sebebi ile bu çalışmalar bir yerlere varamamıştır.

Burada söylemeye çalıştığım şey Türkiye'nin Japonya'nın tecrübelerinden çok fazla yararlanabileceğidir. Türkiye'nin Japonya ile kıyaslandığında kapasitesinin sınırlı olduğunu unutmamak şartıyla, yine de, Japonya'nın Doğu Asya'da başardığını Ortadoğu'da tekrarlamak, yani entegre olmuş bir bölge yaratmak mümkündür. Türkiye bölge ülkelerinin birbirlerine daha fazla bağımlı olmasını, arada her seviyede karşılık ziyaretlerle daha fazla insani bağların oluşmasını (Ortadoğu ülkeleri arasında ortak bir öğrenci değişim programı bile yoktur), karşılıklı kültürel anlayışı kuvvetlendirecek iletişimlerini sağlayacak bir rol oynayabilir. Bunları söylerken Türkiye'nin AB ile kıyaslanır bir Ortadoğu Birliği kurmaya çalışması gerektiği gibi bir fikri savunuyor değilim. Söylemeye çalıştığım aslında Japonya'nın Doğu Asya'da yaptığından farklı değil; karşılıklı bağımlılığı kuvvetlendirerek ekonomik entegrasyon ve bireyden-bireye organik

bağlar üzerine temellendirilmiş bir bölge oluşturmak. Bunun ne derecede siyasi bir birliklilik yaratacağı sorusu ise sadece Ortadoğu için değil Doğu Asya ve AB için de geçerli bir sorudur.

Dolayısı ile benim önerim Türkiye'nin bölgesel entegrasyonun promosyonunu yapabilmesi için Japonya'dan bir şeyler öğrenmesi, ve Japonya'yı Ortadoğu'da bir bölge yaratma hedefine ortak olmaya ikna etmesidir. Türkiye ve Japonya arasında kapasite açısından büyük fark olduğu doğrudur. 2000'lerin başlarına kadar Japon ekonomisi reel bazda Doğu Asya ekonomilerinin toplamından daha büyük idi. Türkiye'nin Ortadoğu ekonomisinde böylesine baskın bir pozisyonu bulunmamaktadır. Ama yine de, çeşitli engeller olsa bile, belki Japonya ve diğer ülkelerin desteği ile, Türkiye'nin Ortadoğu'da bir bölge yaratmak için çaba göstermesi gerektiğine inanıyorum. Eğer karşılıklı bağımlılığın oluşmasını sağlarsak, üretim ağları gibi ağların oluşmasını sağlayabilirsek, insani ağları oluşturabilirsek, belki bir gün Ortadoğu da Doğu Asya gibi olabilir ve şimdi içinde bulunduğu felaket durumdan yükselip kendi başarısını yaratabilir.

Prof.Kitaoka konuşmasında Türkiye ve Japonya'nın küresel yönetişimde işbirliği yapabileceğini söyledi. Bu çok önemli bir düşünce. Şimdiki, uluslararası kurumların daha etkin olduğu yeni dünyada Türkiye ve Japonya gibi ülkelerin avantajlarının arttığını düşünüyorum. Uluslararası kurumlar içinde birbirleri ile daha fazla işbirliği yaparak çok taraflı forumlar kanalı ile etkinliklerini artırıp dünyanın geri kalanında barış ve kalkınmayı güçlendirebilirler. Şunu vurgulamak gerekir ki iki ülkenin her ne kadar kültürel değerleri arasında farklılıklar olsa bile, iki ülke de aynı demokratik idealleri benimsemişlerdir. Türkiye ve Japonya'nın hem bölgelerinde hem de dünyada bir değişiklik yaratma potansiyelleri çok yüksektir. Bunu gerçekleştirebilecek bir yol bulabileceklerini umut ediyorum.

Dr. Kohei Imai
JSPS, Araştırmacı

Ben Japon Bilimi Destekleme Kurumunda (JSPS) de araştırmacıyım. Bu önemli ortak sempozyuma katıldığım için çok mutluyum. Organizasyonu yapanlara, özellikle sempozyumun sponsoru Büyükelçi Yokoi'ye ve değerli misafirlere ve dinleyicilere teşekkürlerimi ifade etmek istiyorum. Ben doktoramı 2011 yılında Ortadoğu Teknik Üniversitesi'nde aldım ve yaklaşık olarak 5 yıl Ankara'da yaşadım. Burası benim için ikinci bir memleket sayılır ve tekrar buraya geldiğim için çok mutluyum.

Ben bugün esas olarak sunumumda insani diplomasi alanında Türkiye ve Japonya arasındaki diplomatik işbirliği ihtimali hakkında konuşacağım. Açılış konuşmasında Bakan Kurtulmuş'un da değindiği gibi, insani diplomasi şimdilerde bölge için ve özellikle Türkiye'de çok önemli bir meseledir, ve Prof. Kitaoka ve Prof. Özcan'ın da bize gösterdiği gibi Türkiye ve Japonya bölgenin ve dünyanın istikrarına katkıda bulunmak için girişimlerde bulunmaktadır. Yakın zamandaki UNHCR raporlarına göre, Prof. Naito'nun da ayrıca belirttiği gibi, Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin toplam sayısı şimdi 843.000'dir. Buna ek olarak Türkiye'ye 500.000'den fazla kimliği belirsiz mültecinin de geldiği tahmin edilmektedir. Türk hükümeti Suriyeli mültecileri korumak için 10 ilde konuşlanmış mülteci kampları sağlamaktadır. Ayrıca Türk hükümeti Suriyeli mültecileri korumak için sınır yakınlarına 25 tane yerinden olmuş kişiler (internally displaced persons (IDPs)) kampı kurmuştur. Bu operasyon "sıfır noktası operasyonu" olarak adlandırılmaktadır. Ayrıca yine Suriyeli mültecileri korumak için Türkiye son zamanlarda IŞİD'ten kaçan Iraklı

Türkmenlere ve Yezidilere de yardım etmektedir.

Japon hükümeti de Suriyeli mülteciler için insani yardımlar gerçekleştirmektedir. Japon hükümeti Suriyeli mülteciler için 800 adet çadır, 10.000 bidon, 10.000 battaniye ve 10.000 yatak tedarik etmiştir. Bunun yanında Japon hükümeti Suriyeli mülteciler için toplanan hibe yardımına 155 milyon ABD doları katkıda bulunmuştur. İnsani diplomasi ile ilgili olarak, Suriye'nin yanı sıra, Türkiye ve Japonya Somali için de hibe yardımları sağlamışlardır, ve ayrıca Afganistan polisini eğitmek için işbirliği yapmışlardır. Bu kanıtlar gösteriyor ki bu ülkeler insani diplomasiyi gerçekleştirmede aktif olarak çalışmaktadırlar. O yüzden bu sunumda insani diplomasi kavramının ve Türk ve Japon insani diplomasi politika özelliklerinin kısa bir tanıtımını yapacağım.

İnsani diplomasi kavramını kısaca dört maddede özetleyeceğim. İlk olarak, insani diplomasi Soğuk Savaş'ın sona ermesinden beri incelenmekte olan bir konudur. İkinci olarak, insani diplomasinin ana objesi devletler değil bireylerdir. Üçüncü olarak, insani diplomasinin amacı, barışı baskı ve zor durumlardan koruyacak ve insanları birey olarak güçlendirecek insan güvenliğidir. Dördüncü olarak, insani diplomasi gelişmiş ve demokratik ülkelerin bir karakteristiğidir. Başka bir ifadeyle insani diplomasi gelişmiş ve demokratik bir ülke olmanın bir standardıdır.

Daha sonra, Türkiye'nin insani diplomasinin amaçlarını gözden geçireceğim. Başbakan Davutoğlu'na göre insani diplomasi Türk dış politikasının en önemli

açıklayıcı prensiplerinden biridir ve muhtemelen bu dönemde en dikkate değer olanıdır. Türkiye’de, insani diplomasinin önemi 2011 yılından beri belirtilmektedir. Örneğin, Türkiye 2011 baharından beri Suriyeli mülteci politikalarını geliştirmeyi talep etmektedir. Türkiye, az gelişmiş ülkeler üzerine Mayıs 2011’de yapılan dördüncü Birleşmiş Milletler konferansına ev sahipliği yapmıştır. Türkiye ayrıca Ağustos 2011’de Somali için finansal yardım sağlamıştır. Dış politika amacını belirlemek için her yıl Türkiye’de toplanan yıllık Büyükelçiler Konferansının 23 Ocak toplantısının ana teması insani diplomasi idi. Türkiye’nin insani diplomasi hedefinin üç tane yönü vardır. Birincisi Türk vatandaşlarına daha iyi hizmet etmektir. İkincisi kriz alanlarına dikkat vermektir. Üçüncüsü de Birleşmiş Milletler ile birlikte insani aktivitelere daha fazla katılmaktır. Bunlar Türkiye insani diplomasinin temel amaçlarıdır. Ayrıca Türkiye insani diplomasinin ana aktörleri arasında Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı (TİKA) Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), Türk Kızılay’ı ve daha birçok sivil toplum örgütü vardır. Şimdi ise Başbakanlık, Adalet ve Kalkınma Partisinin insani diplomasisi için bir platformdur. O yüzden şu anda benim anladığıma göre insani diplomasi koordinatörü Başbakanlıktır.

Şimdi ise Japon insani diplomasisine kısa bir göz atacağım. Japonya Soğuk Savaşın sona ermesinden beri insani diplomasiyi uygulamış önde gelen ülkelerden biridir. Kısaca söylemek gerekirse, Japon insani diplomasinin üç karakteristiği vardır. İlki Birleşmiş Milletler barış koruma çalışmalarına katkıda bulunmak ve bu katkıyı sadece sivil personel ile değil aynı zamanda Japon Öz Savunma Gücü katkısıyla da yapmak. İkincisi, insani güvenlik kavramını desteklemek ve 2002’lerin başından beri Birleşmiş Milletler’de İnsan Güvenliği Komisyonunun kurulması için katkıda bulunmak. Üçüncü özellik Japon Ulusla-

rarası İşbirliği Ajansı (JICA) eliyle ODA projelerini yürürlüğe koymaktır.

Son olarak, Japon ve Türk insani diplomasileri arasında kısa bir karşılaştırma yapacağım. 1994 İnsani Gelişim Raporuna göre yoksulluksan ve korkudan kurtulmak insani diplomasinin ve insan güvenliğinin iki önemli sütunudur. Japon hükümeti tarafından başlatılan insani diplomasi yoksulluktan kurtulma baz alınarak oluşturulmuştur. Başka bir deyişle Japon hükümeti ekonomik ve sosyal alanlarda yardım politikalarına önem vermektedir. Bunun aksine, örneğin, Kanada ve Norveç, insan güvenliğinin temel konusu olarak korkudan kurtulmaya ağırlık vermektedir. Gerçi Türkiye’nin durumunu göz önünde bulundurursak, Türkiye insani diplomasisi hem yoksulluktan kurtulmayı (örneğin TİKA faaliyetleri) ve hem de korkudan kurtulmayı (örneğin Türk Kızılay’ının Suriye’deki faaliyetleri) kapsamaktadır.

Sonuç olarak Japonya insan güvenliği, insani diplomasi konularında özellikle politika geliştirmede ve uygulamada bilgiye ve tecrübeye sahiptir. Türkiye ise, komşu ülkeleri Suriye ve Irak’ın durumları hakkında bilgiye sahiptir. Bu yüzden, insani diplomasi, Türkiye ve Japonya’nın işbirliği yapabileceği çekici alanlardan biridir. TİKA ve JICA şimdiye kadar bir çok ortak toplantı düzenlemiştir. Fakat bu işbirliğine ek olarak, bilhassa önerilir ki her iki hükümetin Türkiye’deki Suriyeli mültecilere, özellikle kampların dışında yaşayanlara bakma konusunda birlikte çalışmaları gerekir. Çünkü benim anladığıma göre, Türkiye’nin mülteci kabul etme kapasitesi limitini doldurmuştur. Bir çok şehirde sorunlar yaşanmaktadır ve sadece sınır-daki şehirlerde değil Ankara ve İstanbul gibi büyük şehirlerde de bu sorunlar yaşanmaktadır. Bu yüzden Türkiye’nin açık diplomasisine yardım etmek Japonya için uygun bir tercih gibi görünmektedir. Dolayısı ile benim anlayışıma göre insani diplomaside işbirliği konusu her iki ülke için en ilgi çekici alanlardan birisidir.

6. SİYASET ÖNERİSİ: TÜRK-JAPON İLİŞKİLERİNİ GELİŞTİRMEK (KAPALI ÇALIŞTAYIN SONUÇLARI)

Diplomatik seminerin ardından, Türkiye ve Japonya'daki akademik ve bürokratik çevrelerden gelen uzmanların katıldığı küresel yönetim, Türkiye ve Japonya'nın çevresindeki güvenlik, ikili ilişkiler, genel dış politika yönelimleri ve iki ülkenin karşı karşıya olduğu sorunların tartışıldığı bir beyin fırtınası oturumu düzenlenmiştir. Tartışmaların çoğu Türk-Japon ilişkilerinin geleceğine yol gösterebilecek muhtemel işbirliği kanalları üzerinde odaklanmış, ve ortak hedefler ve görevler için bazı yol taşları dizmeye çalışmıştır. Raporun bu kısmı bu tartışmaları özetlemekte, ve sonunda her iki ülkenin hükümetlerinin de gerekli mekanizmaları geliştirip ikili ilişkileri canlandırmalarını sağlamaya yönelik, bazı konular üzerinde odaklanan, bir politika önerisi sunmaktadır.

6.1. Kapalı çalıştayın sonuçları

Tartışılan başlıca konulardan birisi birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) reformu konusu olmuştur. Japonya Güvenlik Konseyi reformunda başı çeken ülkelerden biridir. Geçmişte Japonya hem daimi hem de geçici sandalyelerin genişlemesini savunan bir öneriyi desteklemiştir. Fakat Türkiye ABD'nin başını çektiği, dört yıllığına yenden seçilebilen yarı-daimi üyeliklerin oluşturulmasını savunan başka bir öneriyi desteklemiştir. Sonunda her iki öneri de fazla kabul görmedi. Bu

çalıştayda katılımcılar, ilk öneriyi başlangıç noktası olarak alan ve Türkiye'nin de destekleyebileceği başka bir planı masaya yatırdılar. İki öneri arasında orta yol olarak da tanımlanabilecek bu öneri çok sayıda uzun-dönem üyeliklerin oluşturulmasını öngörüyor. Bu sistemin on sene kadar denemesi ve süre sonunda tekrar değerlendirilmesi sonucunda bazı ülkelerin daimiliklere yükseltilmesi de bu planın bir parçası durumunda.

Tartışmalarda Japonya'nın BM bütçesine olan büyük desteği (ikinci en fazla katılım yapan ülke) ve öncü uluslararası rolü dile getirildi. Fakat çeşitli ekonomik ve sosyal sorunların dünya ajandasını ele geçirmesinden dolayı BMGK reformunun zorluğu da vurgulandı. İslam dünyasının temsilini sağlayacak bir formülün nasıl bulunabileceği gibi başka sorunların da altı çizildi. Şimdiki daimi üyelerin değişiklik konusunda isteksizliklerine de (zira imtiyazlı ülkeler imtiyazlarından vaz geçmek istememektedir) dikkat çekildi. Değişiklik isteyen ülkelerin arasında fikir birliği olmaması da diğer bir sorun olarak dile getirildi. Bütün bunlarla birlikte katılımcılar arasında BMGK'nin reformunun şart olduğu, özellikle veto hakkının sınırlandırılması ve sistemi G20'de olduğu gibi dünyanın gelişmiş demokratik başka ülkelerine de genişletmek gerektiği konusunda görüş birliğine varıldı. Aynı zamanda şimdiki sistemin küçük ve orta

güçteki ülkelere fazla ses hakkı tanımadığı da vurgulandı. Bu problemin uluslararası hukukun garantörü olması gereken bazı büyük devletlerin, en başta kendilerinin uluslararası hukuku ihlal etme konusunda hassaslık göstermemesi ile, daha göze çarpar hale geldiği de ifade edildi. Bunlarla birlikte Türkiye ve Japonya'nın dünyadaki başlıca yardım sağlayan ülkeler sıralamasında yükseliyor olmalarını da vurgulayarak bu iki ülke gibi iyi dünya vatandaşı olmuş ülkelerin BMGK'de daha fazla söz sahibi olmaları gerektiği dile getirildi. G20 ve IMF gibi başka uluslararası kurumlarda da reform süreçlerinin olduğuna dikkat çekilerek, Türkiye ve Japonya'nın bu tarz diğer kurumlarda da işbirliği yaparak buraları reform süreci için kaldıraç olarak kullanmaları önerildi. MIKTA vs. gibi sayısı süratle çoğalan çeşitli gruplaşmaların da platform sağlayabileceği vurgulandı. BM Güvenlik Konseyi'nin bazı güçlerinin Genel Kurul gibi BM'nin başka kurumlarına aktarılabilmesi, ve Genel Sekreter seçiminin daha demokratik şekilde yapılması da öneriler arasında idi.

Her iki taraftan çeşitli katılımcılar BMGK reformu da dahil uluslararası meselelerde daha etkin olabilmek için, hem Türk hem de Japon hükümetlerinin iyi uluslararası vatandaş imajlarını geliştirip devam ettirmeleri gerektiği, ve bunun için de iç ve dış politikalarında daha dikkatli olmaları gerektiğine de dikkat çektiler. ABD tarafından liderlik edilen Batı dünyasının göreceli bir gerileme içinde olması, ve bu düzenin farklı yükselen güçlerin etkin olduğu bir dizi dünya bölgeleri ile yer değiştirmekte olduğu dikkate alındığında, yerleşik ve yükselen orta düzeyde güç olarak Japonya ve Türkiye gibi ülkelerin aralarında işbirliği yapmasının BM gibi önemli uluslararası kurumların etkinliğini sözelden somuta yükseltebilmek için elzem olduğu vurgulandı. Şuna da dikkat çekildi ki, dünyada etkinlik ve sivil uluslararası diplomasi, sağlıklı sivil toplumlar ile mümkündür. Bu durumda her iki ülke içindeki çeşitli STK'ların güçlendirilmesi ve uluslararasılaştırılması gerektiği dile

getirildi. Bu çabanın bir parçası olarak her iki ülkenin hükümetlerinin Türk ve Japon STK'ları arasında ortaklığı geliştirmek için çaba harcamaları önerildi.

Katılımcılar Irak ve Suriye'deki krizin bir sonucu olarak Türkiye'nin karşı karşıya olduğu göçmen problemine de dikkat çektiler. Bu açıdan AB ve İKÖ'nün (İslam Konferansı Örgütü) problemi hafifletmede zayıf kaldığı vurgulandı. Ancak bu kurumun ilk defa bir Türkün göreve geldiği son genel sekreter seçimlerinde, bu seçimin aynı zamanda ilk defa demokratik yöntemler ile yapıldığı hatırlatıldı. Bu örnek her iki ülkenin sadece bölgelerinde demokrasiyi yayma konusunda değil aynı zamanda uluslararası kurumlarda da demokratizasyona katkı yapabileceklerini gösterdiği vurgulandı.

Fakat bölgedeki kriz durumlarına güçlü uluslararası desteğin sağlanmasının muhtemelen yıllar süreceği, oysa Türkiye'nin yüzleştiği sorunun acil olduğuna dikkat çekildi. Bu noktada iki ülkenin Afganistan'da olduğu gibi bu tarz acil durumlarda daha önce de işbirliği yaptıkları söylendi. Hem Türkiye hem de Japonya, Afganistan polis ve güvenlik güçlerinin eğitimi konusunda olduğu gibi, benzeri perspektiflere sahip ve yeniden inşa çabasına beraberce odaklanmış ülkeler olarak, bu sefer Suriye ve Irak'ta toplum inşası, milli barışma, ve politik sistemlerin yeniden inşası çabalarında tekrar işbirliği yapabilecekleri dile getirildi. Bölgenin yine radikalizasyon için bir üs haline gelmemesi için bu tarz bir ortaklığın gerekli olduğunun altı çizildi.

Bu amaç için Türkiye'nin üzerinde deneyiminin olduğu bu bölgenin kendine has sosyo-ekonomik ve siyasi durumunu dikkate alan kapsamlı stratejiler geliştirilmesi gerektiği vurgulandı. Bu konu ile ilgili olarak her iki ülkenin sorunların çözülmesi için kendilerine has karşılaştırmalı üstünlüğünü masaya getirerek görüşmeleri gerektiği söylendi. 2014 yılına kadar Japonya Suriyeli mülteciler için UNHCR, WFP, vs. gibi BM ile bağlantılı kurumlar üzerinden

420 milyon ABD\$ yardım sağladığı dile getirildi. Ve bunun içinden 24-30 milyon ABD dolarının Türkiye'de faaliyet gösteren BM kurumlarına verildiği vurgulandı. Sorunun ilk zamanlarında Türkiye'nin yükün büyük ağırlığını tek başına yüklediği, ama durum bu kadar uzun bir süre devam edince uluslararası aktörler ile işbirliğini artırdığı ve muhtemelen artırmaya da devam edeceği belirtildi. Örneğin, Suriyeli mültecilerin, (kampların dışında olanlar da dahil) kayıt altına alınmaları AFAD tarafından gerçekleştirilmekte olduğu, bu sayede şimdi Japon STK'ları dahil bütün insani yardım organizasyonlarının kullanabileceği bir veri tabanının bulunduğu, ki bu da yardım çalışmalarını daha verimli yapacağı belirtildi. Bugün Türkiye Suriyeli mültecilere yaptığı yardımı Japonya'dan gelenlerin de dahil olduğu uluslararası kurumlar ile koordine etmektedir. Toplantıda, bu tarz işbirliklerinin, özellikle Japonya ile olanların daha da genişletilmesi önerildi.

6.2. Politika Önerisi: Muhtemel İşbirliği Alanları ve Yöntem

Çalıştaydaki tartışmalar, Türkiye ve Japonya'nın muhtemel ortaklıklar kurabileceği aşağıda verilen küresel, bölgesel ve ikili konular üzerinde yoğunlaşmıştır. Yukarıda özeti verilenler de dahil olmak üzere bunlar:

1. BMGK reform girişiminde işbirliği
2. Geleneksel olmayan güvenlik tehditleri gibi (çevre, insan ticareti, ekonomik güvenlik vb.) küresel yönetim konularında işbirliği
3. ODA politikalarının uyumlulaştırılması ve bununla ilgili TİKA ve JICA gibi yardım kurumları arasında işbirliği
4. Suriye mülteci problemi üzerine işbirliği

5. Suriye ve Irak'ta çatışma-sonrası toplumsal barışma, yeniden inşa, ve barış-inşasında ortaklık

6. Genel olarak Ortadoğu bölgesi üzerine Türk-Japon işbirliği

7. Uygarlıklar İttifakı inisiyatifinde ortaklık

8. İki ülke arasında sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi (sivil toplumlar arasında ilişkilerin geliştirilmesi [STK'lar vb.]

9. Hükmet organları arasında ilişkilerin derinleştirilmesi ve düzenlenmesi

Bu geniş yelpazedeki konularda ortaklıkların başlatılması için Türkiye ve Japonya arasında farklı alanlarda sınır-ötesi *kanat liderleri* gruplarının (epistemic communities) yaratılması önerilmektedir. Türkiye-Japonya ilişkilerini somutlaştırmak için konuları kısımlara bölmek, ve farklı konular üzerinde odaklanacak çalışma grupları kurulması gerekmektedir. Bir öneri de, sadece bölgesel problemlerin daha efektif çözümü için değil, Ortadoğu bölgesinde entegrasyona doğru yönelimi de sağlayacak bazı mekanizmaların da tohumlarını atmak için, üçüncü ülkelere açık pragmatik çok-tarafılık yolunu izlemektir. Dolayısı ile başlangıç noktası Türkiye ve Japonya'yı birbirine bağlayacak pragmatik bağları bulmak olmalıdır.

Bu düşünceleri izleyerek, aşağıda verilen çalışma gruplarının kurulması önerilmiştir:

1. Küresel Yönetişim Çalışma Grubu.

Bu çalışma grubu diğer küresel meseleler yanı sıra UNSC reformunda Türk-Japon ortaklığı konusunu da içermesi önerilmiştir. İçinde bulunduğumuz hızla değişen ve geleneksel güçlerin göreceli gerileme içinde olduğu dünyada insanlık yeni sorunlar ile yüz yüzedir. Bu durum uluslararası kurumları daha önemli kılmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, farklı bölge-

lerden gelen ama benzer normlar ve değerlere sahip Türkiye ve Japonya gibi ülkelerin, bu yeni meydan okumalara karşı daha yaratıcı olabilmeleri için çeşitli çok-taraflı forumlarda ortaklıklar kurmada daha aktif olmaları gerekmektedir.

2. Ortadoğu'nun entegrasyonu üzerine akademik Çalışma Grubu.

Japonya ve izlemiş olduğu Yoşida Doktrinini yolu onu bir Doğu Asya bölgesi kurmada çok etkin kılmıştır, ve bu sayede Doğu Asya Soğuk Savaş yıllarının kaos ve fakirliğinden kurtulmuş, süratle kalkınan bir başarı hikayesine dönüşmüştür. Bu grubun bu amaçla Japonya'nın izlediği politikaları inceleyip, benzeri bir başarının Ortadoğu'da Türkiye, Japonya ve üçüncü ülkelerin işbirliği ile nasıl tekrarlanabileceğini araştırması önerilmektedir. Bu grup aynı zamanda Türkiye ve Japonya'nın bölge hakkındaki görüşlerini paylaşabilecekleri bir forum olarak da işlev görebilir.

3. Orta Asya Çalışma Grubu.

Bu grubun Türkiye ve Japonya için bölgeye yönelik siyaset planları üzerine çalışması önerilmektedir. Böyle bir çalışma grubu bölgeyle ilgili güvenlik meselelerinden insan haklarına kadar çeşitli konular üzerinde çalışabilir. Aynı zamanda bu çalışma grubunun Çin ve Rusya başta olmak üzere büyük güçlere yönelik dış politikaların harmonizasyonu üzerine de bir forum olarak işlev görmesi de planlanmıştır.

4. Suriye ve Irak'taki duruma yönelik ortak Çalışma Grubu.

Şimdi Irak'ı da kapsamış olan Suriye'deki iç savaş ve zor koşulların daha yıllarca devam etmesi beklenmektedir. Bölgesel kurumlar bu sorunlarla mücadele etmede yetersiz kalmaktadırlar ve daha fazla uluslararası işbirliği gerekmektedir. İç savaşın dinmesi durumunda bile bu ülkeler yeniden inşa, barışma, ve kurumların yeniden inşası gibi

büyük meseleler ile karşı karşıya olacaktırlar. Daha önce çatışma-sonrası yeniden inşa çalışması yapmış Türkiye ve Japonya bu ülkeleri pozitif barışa yönlendirmek için yeniden işbirliği yapabilirler. Bu konuda görüş alış veriş ve koordinasyon için bir platform gerekmektedir.

5. Politik, ekonomik, ve kültürel ikili ilişkilerin geliştirilmesi için Çalışma Grubu.

Türkiye ve Japonya arasında mükemmel olarak tanımlanabilecek düzeyde diplomatik ilişkiler olmakla birlikte, bu sempozyumda da sıklıkla vurgulandığı gibi bu ilişkiler somut olmaktan uzaktır. Bu çalışma grubu ikili ilişkileri genişletmek ve derinleştirmek, ve de işbirliği için yeni kanallar açmak için bir forum işlevindedir. Bu grubun ilk görevi ilişkilerin geliştirilebileceği potansiyel konuları belirlemek, işbirliğine katkıda bulunabilecek Türk ve Japon STK'ları ve hükümet kurumlarının bir envanterini çıkarmak, bunları eşleştirmek, ve bağlantı kurmalarında öncülük etmektir. Bu grubun bir diğer amacı da kültürel farklılıklar gibi ikili ilişkilerin geliştirilmesine engel olabilecek bazı potansiyel problemleri, bunlara çözüm üretmek amacı ile çalışmaktır.

6. Türk ve Japon ODA/yardım politikaları Çalışma Grubu.

Her iki ülke de TİKA ve JICA gibi devlet kurumları aracılığı ile ODA ve yardım aktivitelerine girmişlerdir. Bu aktiviteler dış politikalarının önemli bir bölümünü oluşturmaktadır ve bir prestij kaynağıdır. Fakat her iki ülke de kendi bölgelerinde bazı diğer ülkeler tarafından kuşkulu bir yaklaşım görmek, ve bu iyi niyetli çabalarına rağmen bazen onlara dünyada çarpıtılmış bir imaj yakıştırılmaktadır. ODA politikalarının uyumlulaştırılması bu politikaları daha efektif kılabilir. Ayrıca bu alanda görünür bir Türkiye-Japonya işbirliği bu iki ülkenin iyi uluslararası vatandaş imajına katkıda bulunacaktır. Bu

çabalar Uygurliklar İttifakı kapsamı altına da alınabilir. Bu forumun amacı iki ülkenin insani yardım politikalarını daha efektif ve görünür kılmının yollarını incelemektir.

Türkiye ve Japonya değişen dünyaya meydan okuyan çeşitli meselelerin çözümü yönünde büyük potansiyele sahiptir. Ortaklıklarını derinleştirmek etkinliklerini artırmada iki ülkeye de büyük fayda sağlayabilir. Bu potansiyeli gerçekleştirebilmek ve yukarıda önerilen çalışma gruplarının yaratılması ve canlandırılması için bu sempozyumu izleyen başka toplantıların da yapılmasını gerektirmektedir. Bu çalışma gruplarının üyelerinin sivil toplum ve hükümet organlarından seçilmesi dü-

şünölmektedir. Ayrıca, önemli olarak, iki tarafın düzenli ve makul aralıklarla toplanabilmeleri için bu grupların finanse edilmeleri de gerekmektedir. Bu amaçla, özellikle her iki devletin, ve aynı zamanda iş dünyasının, özel araştırma kuruluşlarının ve üniversitelerin büyük desteğine ihtiyaç vardır. Dolayısı ile öncelikli olarak bu çalışma gruplarını oluşturmak, Türk ve Japon muhatapları tespit etmek, ve finans imkânlarını araştırmak üzere Türkiye'de ve Japonya'da daha çok o ülkenin vatandaşlarının katılacağı iki ayrı izleme toplantısı düzenlenmesi önerilmektedir. Ümit ediyoruz ki, çeşitli disiplinler ve kurumların verdiği ivme ile, Japonya-Türkiye ilişkileri gelişerek yeni seviyelere ulaşır, ve her iki ülke dünyada sahip oldukları potansiyeli gerçekleştirebilirler.